

373.5(497.11)"1925-1929"

**Др Светислав
Љ. МАРКОВИЋ**

Факултет техничких наука,
Чачак
svetislav.markovic@vstss.com

**Братислав
Н. СТОЈИЉКОВИЋ**

Музеј Николе Тесле, Београд
bratislav.stojiljkovic@
tesla-museum.org

НИЖА ДРЖАВНА ГИМНАЗИЈА У ИВАЊИЦИ (1925–1929)

АПСТРАКТ: *Указом краља Александра I Карађорђевића Приватна четвороразредна гимназија у Ивањици подржављена је почетком 1925. године. На тај начин успешно су осмишлене мнобројне иницијативе Ивањичана да им се помогне у вези са финансирањем њихове средњошколске образовне институције. Перманентно се суочавајући са недостигањем наставног кадра и бројним финансијским проблемима ивањичка Гимназија је радила до 1929. године, када је, захваћена реформом средње образовања и смањењем броја ђака, зашворена. Наредних осам година у варошици на Моравици није било средње школе. Током једног века свој постојања она је мењала име неколико пута: Виша основна школа, Нижа приватна гимназија, Нижа државна гимназија, Државна грађанска школа, Нейошћуна мешовита гимназија, Седмолетка, Гимназија „Венијамин Маринковић“, Образовни центар „Венијамин Маринковић“ и најокоп Гимназија Ивањица. Три пута је била инсталирана са другим образовним институцијама: ивањичком Основном школом, Ужичком гимназијом и Школским центром у Ивањици. Свих ових година ивањичка Гимназија је са евидентним успехом обављала своју просветну и васпитну мисију. Нашој науци, јолицици, војсци, али и спорту, књижевности и уметности, додала је неколико познатих и признатих личности.*

КЉУЧНЕ РЕЧИ: *Ивањица, Нижа државна гимназија, рад образовно-васпитне институције од 1925. до 1929. године*

Увод¹

**Александар I Карађорђевић, краљ Срба,
Хрвата и Словенаца, на предлог министра**

[1] Ауторски текст је логичан наставак сазнања приказаних у оквиру претходног рада под називом „Нижа приватна гимназија у Ивањици (1923–1925)“, објављеног у *Зборника радова Народне музеја у Чачку LI/LII* (2021/2022). Више података о школству у Ивањици погледати у следећим монографијама и чланцима: *Годишњак Краљевине Срба, Хрватска и Словенаца за 1926. годину* (Београд : Графички институт и „Народна мисао“ а.д., 1926); Љубодраг Димић, *Културна јолишка Краљевине Југославије 1918–1941*, том 1 (Београд : „Стубови културе“, 1996); Будимир Ђокић, Миодраг Глушчевић, *75 година Пожешке гимназије* (Пожега : Гимназија „Свети Сава“, 1996); Зоран М. Зечевић, *Беранска гимназија 1913–1943, професори и наставници*, књига прва (Беране : Гимназија „Панто Малишић“, 2008); Стеван Игњић, Јован Радовановић, Властимир Луковић, Љубомир Марковић,

Милан Бујошевић, *Ивањица: хроника моравичког краја* (Ивањица : Републички одбор СУБНОР Србије – Четврти јул, Оштински одбор СУБНОР, 1972); Стеван Игњић, Милутин Пашић, Војислав Лазовић, Драгутин Кораћ, *Ужичка гимназија 1839–1989*. (Титово Ужице : Гимназија „Миодраг Миловановић Луне“, 1989); Момчило Исић, *Основно школство у Србији 1918–1941*, књ. прва и друга (Београд : Институт за новију историју Србије, 2005); Радојко Јововић, Милутин Милутиновић, *Век Учишћелске школе у Крагујевцу (1871–1971)* (Крагујевац : Удружење пензионисаних просветних радника у Крагујевцу, 2009); Љубомир Марковић, *Моравички крај: фотомонографија* (Ивањица : Удружење просветних радника Општинске скупштине Ивањица, 1965); Љубомир Марковић, *Школе моравичког краја* (Чачак : „Графичар“ и Општинска заједница образовања Ивањица, 1983); Светислав Љ. Марковић, Ковиљка Летић, *Сто осамдесет година основне школе у Ивањици 1836–2016*. (Ивањица : Основна школа „Милинко Кушић“, 2017); Видак Перић, Душан Пападополос, *Слободан Нешовић* (Београд : Просвета, 1983); Драгомир Поповић, *Сјоменица Чачанске реалне гимназије 1837–1937*.

просвете, а на основу члана 4. Закона о средњим школама,² донео је указ да се Приватна четвороразредна гимназија у Ивањици подржави. Краљеву одлуку реализовао је министар просвете Светозар Прибићевић дописом од 26. јануара 1925. године.³ Сутрадан, на Савиндан, министар Прибићевић прослеђује краљев Указ Великом жупану у Чачак.⁴ На тај начин су многобројне иницијативе грађана варошице на реци Моравици да им се помогне у вези са финансирањем њихове средњошколске образовне институције уродиле плодом. Ивањички гимназијалци отпочели су школску 1924/1925. годину у Нижој приватној гимназији, а завршили је у подржављеној образовној институцији.

О њеном образовном-васпитном делувању, али и о другим сегментима рада у школској 1924/1925. години, додатно сазнајемо и из извештаја др Франа Тућана⁵, универзитетског професора и изасланика Министарства просвете који је контролисао рад Гимназије и истовремено био у саставу трочлане комисије за полагање мале матуре средином јуна 1925. године. У извештају написаном 21.

.....
(Чачак : Заједница дома и школе Чачанске гимназије, 1938); Емилијан Протић, *Лейојис Гимназије ивањичке 1920–1995*. (Ивањица : Гимназија, 1995); Милован Ристић, *Сћари Влах до ослобођења од Турака* (Београд : „Туристичка штампа“, 1963); Раде Познановић, „Средње школе у региону Титово Ужице до наших дана“, *Ужички зборник*, 11 (1982), 63-97; Светислав Марковић, Братислав Стојиљковић, „Ивањичко средњошколско образовање зачето је пре сто година, *Зборник радова Народной музеја*, L (2020), 125-151.

[2] У овом члану Закона се, између осталог, каже: *Државних средњих школа може бити: у Београду штри, у унутрашњости иеј иишћуних и десет иејишћуних средњих школа само за мушку, и једна иишћуна средња школа за женску децу... Четвороразредне средње школе моју се зашћорити, ако у њима не би било најмање ио 100 ученика кроз штри иодине узасћојце... Иејишћуне средње школе моју се заменишћи сћручним иривредним школама. Оишваре, свођење, замењивање и зашћварање средњих школа врши се Краљевим указом на иредло министра иросвешће и црквених иослова, а ио саслушању Главной Просвешћој Савешћа.*

[3] Архив Југославије, Министарство просвете Краљевине Југославије (у даљем тексту АЈ, МП) 66, 1592,1705.

[4] АЈ, МП 66, 205, 464.

[5] Фран Тућан (26. октобар 1878, Дивуша код Двора на Уни – 22. јул 1944, Загреб), минералог-петрограф, академик (члан Југославенске академије знаности и уметности), универзитетски професор, доктор наука. По њему је један минерал назван *шућанић*.

јуна изнео је низ значајних констатација о томе како је и у коликом обиму био испуњен наставни план и програм. Ученици су успешно савладали школско градиво, али нису били оптерећивани његовим брзим и непрекидним прелажењем. Предвиђено школско градиво из свих предмета је било комплетно реализовано, осим историје у трећем разреду, јер до марта месеца нису имали наставника. Предметни наставници га нису диктирали, већ су држали предавања и објашњавали га ђацима показујући у довољној мери педагошки такт – нису га *задавали одавде-довде*. Ученици су обрађене наставне садржаје разумели и усвојили их, а постављени писмени задаци били су осредње урађени. Из реализованих домаћих и школских задатака могла се запазити њихова марљивост и уредност. Школски задаци су им задавани споразумно – водило се рачуна да се у току једног дана у истом разреду не одржавају два писмена задатка, а анализирање истих имало је за циљ исправку ученичког знања, због чега је то рађено на часу пред свима. Као лектира биле су коришћене народне умотворине и уметничке приповетке. Разредне старешине и директор су предано извршавали своје дужности, док су сродни предмети поверавани истом наставнику. Међусобни односи ђака и наставника били су добри и одмерени, а понашање ученика у школи и ван ње примерно. Такође, сарадња између наставника и грађанства (родитеља) је била врло добра. Све то заједно јасно је потврдило да је у колективу владала потпуна хармонија. Ученици су били чисти и уредни. Нажалост, школски лекар није испратио њихов физички развој, јер дуго није био именован. Заразних болести није било. Ђаци су углавном били из околних села, па су до вароши морали да пешаче до сат и по хода (из економских разлога). Др Тућан је констатовао да је Гимназија смештена у истој згради са основном школом која је у власништву општине (не плаћа кирију), има четири простране и добро осветљене учионице, што је било довољно не

Печат и штампиле ивањичке Гимназије

само за постојећи него за и већи број ученика. Учионице су испуњавале хигијенске услове и биле су опремљене клупама старије конструкције са довољно седишта за све ђаке. Ученици су своје капуте и капе држали у ходницима (има их два) и у њима проводили одмор у случају рђавог времена. Истакао је да нема кабинета за физику и хемију, као и да се није располагало потребним збиркама и училима (нема ни таблица за француски језик). Наставна учила за географију (има их више, али без глобуса) и математику (у мањем броју) била су окачена по зидовима, јер није било посебних кабинета. Такође, нису имали просторије за гимнастику, цртање и организовање свечаности, као ни ђачке трпезарије. Канцеларијски намештај је био примитиван и врло оскудан. Двориште је недовољно пространо, а није било ни школског врта, иако су постојали услови да се исти направи и уреди. Здрава изворска вода се доносила у кантама. У објекту је било постављено довољно плуваоница и њихова чистоћа се добро одржавала. Нажалост, постојећи нужници нису одговарали прописаним хигијенским условима. Изасланик Тућан је навео да је школска администрација уредно вођена. У Гимназији није постојало ђачко удружење, али је активно радила Ђачка литерарна дружина *Јавор*. Наставничка књижница је била у процесу оснивања, а ђачка је поседовала око 360 књига. Такође, и Фонд сиромашних ученика је био у заснивању и располагао са укупно 2.358 динара. Током школске године биле су организоване прославе Савиндана

(приређен је и пригодан концерт), Француски дан и Дан здравља. За ученике трећег и четвртог разреда организована је садржајна екскурзија за време васкршњих празника. Посетили су манастире Студеницу и Жичу, а затим Краљево, Чачак и Пожегу. Сви ђаци су ишли на излет у околину, на Ђурђевдан. На крају извештаја др Тућан је препоручио да се у школи отвори још неки разред и да се она мора снабдети неопходним наставним училима, збиркама и апаратима за физику, хемију, математику и гимнастику.⁶

Ивањичка гимназија је оскудевала у наставним средствима. Пописом је утврђено да располаже са 26 географских (земљописних) карата, 11 минерала и библиотечким фондом са укупно 325 књига – 21 у наставничкој и 304 у ученичкој књижници. На почетку школске године институција је у свом фонду имала 1.000, а на њеном крају укупно 2.358,45 динара. Приход је увећан чланарином, каматом и зарадом оствареном приређивањем концерата.⁷

Такође, треба навести и то да је Драгомиру Поповићу⁸, супленту, 2. јула 1925. године одобрена финансијска помоћ за одлазак у Француску на тромесечни курс усавршавања

[6] А], МП 66, 730, 1186.

[7] А], МП 66, 1590, 1705.

[8] Драгомир С. Поповић (Ивањичка, 2. август 1899 – Чачак, 18. фебруар 1986), професор у ивањичкој Вишој основној школи и Нижој приватној гимназији (од 1. марта 1923. до 14. јула 1925, директор од 1. октобра 1924. до 17. марта 1925), гимназијама у Београду (Друга мушка гимназија, 1925) и Чачку (од 6. 9. 1925. до 1945), Техничкој (1949–1954) и Економској школи у Чачку (1954–1962).

француског језика.⁹ Он је 14. јула напустио Ивањицу и накратко прешао у Београд¹⁰, да би у јесен исте године дошао у Чачак, где је остао до краја живота.

У лето 1925. године промењен је систем оцењивања ученика. Уведене су оцене идентичне данашњим: одличан (5), врло добар (4), добар (3), довољан (2) и недовољан (1). Прве четири оцене су позитивне, а последња негативна. И ученичко владање је било вредновано са пет оцена: примерно (5), врло добро (4), добро (3), прилично (2) и лоше (1). Међутим, Законом о средњим школама донетим 1929. године враћено је старо оцењивање: одличан (5), врло добар (4), добар (3), слаб (2) и рђав (1). Последње две оцене су биле негативне. У случају рангирања владања ђака, избачена је оцена приличан (2), а остале су задржане.

Колико је новоуведени ранг успешности био популаран међу ивањичким гимназијалцима и њиховим наставницима најбоље илуструје податак да су прве године његове примене (1925/1926) од 22 матуранта чак њих 10 остварили довољан успех (45,45%).

Образовно-педагошки рад ивањичке Ниже државне гимназије 1925/1926. године

Почетком октобра 1925. године др Анте Попарић, дотадашњи директор ивањичке Гимназије, обавестио је Великог жупана у Чачку да је одлуком Министарства просвете од 31. августа именован за директора чувене Карловачке гимназије¹¹. Са друге стране, за директора ивањичке Гимназије, одлуком надлежног Министарства од 21. августа 1925. године, постављен је Димитрије Лазовић, професор из Ужица. С обзиром да се Лазовић није појавио у Ивањици и није преузео руковођење институцијом, Попарић је 2. октобра

замолио министра да се одреди друго лице коме ће предати директорску дужност, јер је своје ствари већ послао у Сремске Карловце. Из Министарства су му одговорили (9. октобра) да дужност преда Светозару Васиљевићу, наставнику исте школе. Он ће то и учинити, али тек 6. новембра.¹²

Објашњење за овакво Попарићево поступање проналазимо у његовом писму министру просвете, послатог 25. октобра 1925. године, у коме га је обавестио о тешкоћама са којима се морао суочити. Навео је да већина додељених наставника не ради (на боловању су Симићева, Стојановићева, Главинићева и Маријанова, а и свештеник Милутиновић одсуствује), па је зато морао да ангажује овдашњег учитеља Радула Перишића¹³ да хонорарно држи наставу. Предмете је raspоделио осталим наставницима, тако да ниједан час није био изгубљен и закључио да *би било боље кад би сви њихови наставници били на свом месту*. Истакао је да је *важније предмете направио на своја леђа*, али и да је преузео разредно старешинство у четвртном разреду. Такође, известио је да ниједан наставник није хтео да преузме руковођење школом, па се због тога сам примио ове дужности. Затражио је да министар одобри хонораре за *двомесечни његовојерописани рад* и њему и ангажованим наставницима.¹⁴ Министарство је уважило његову молбу. То се може спознати из извештаја министарског изасланика

[12] АЈ, МП 66, 730, 1186.

[13] Радул Перишић, рођен 1868. године. Завршио је учитељску школу. Био је дугогодишњи учитељ и управитељ Основне (од 1890. до 1904) и Више основне школе (за све време њеног постојања, 1920–1923) у Ивањици, основних школа у Мочиоцима, Вичи, Радановцима (код Косјерића, 1904–1905), Приликама (1905–1910) и Шулама (1910/1911. и 1919/1920.). Поред учитељског посла био је и друштвено веома активан, као председник ивањичке трговачко-занатлијске омладине, управитељ Дилетантског позоришног друштва и један од оснивача Народне књижнице и читаонице у Ивањици (школске библиотеке). Радио је и као хонорарни учитељ Ниже приватне, касније Ниже државне гимназије у Ивањици од оснивања школе (1923) до смрти. Одликован је Орденом Светог Саве трећег степена (1921). Имао је четрнаесторо деце. Умро је у Ивањици 29. августа 1927. године.

[14] Навео је материјалне потешкоће и оскудицу, констатујући да је у Ивањици све скупо – хлеб је био 10, а маст 40 динара.

[9] АЈ, МП 66, 730, 1186.

[10] Одлуком министра просвете С. Н. Бр. 14629 од 14. јула 1925. године Поповић је премештен за суплента Друге мушке гимназије у Београду.

[11] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 13694.

Светозар Васиљевић, Даринка Исаиловић (фотографија снимљена 1941. године)
и Цвијета Маријан (снимак из 1935. године)

који је посетио ову образовну институцију у јуну 1926. године. У извештају је констатовао да су сви хонорари уредно исплаћени до априла исте године.

Светозар Васиљевић, заступник директора, у писму Министарству просвете упућеном 13. фебруара 1926. године саопштава да Гимназија у Ивањици *не само да нема никаквој љобуса, него нема ниједној инструментија за очигледну наставау из Физике, Хемије, Географије, Јестивостице и Мајемајике. Нишиј располаже ниједним моделом за црпање.*¹⁵

Васиљевићев мандат је трајао врло кратко, само једно тромесечје, јер је одлуком надлежног министра од 26. јануара 1926. године постављен нови директор Гимназије – Радомир Ивановић.¹⁶ Међутим, обавештење о

његовом именовању пристигло је у Ивањицу тек 17. фебруара, а он ни до тада није дошао на дужност.

Светозар Васиљевић је и даље руководио установом и уредно обавестио Министарство просвете, 26. фебруара, да Гимназија у Ивањици има шест наставника и да се очекује долазак новопостављеног директора Ивановића (у наставнички колектив није урачунао Радула Перишића, свештеника Милутиновића и лекара Миловановића).

Након што је преузео директорску фотелју и свеобухватно сагледао стање у повереној му Гимназији, Радомир Ивановић је писао Одељењу за средњу наставу Министарства просвете 13. маја 1926. године. Он је пре тога отишао у Београд и посетио надлежно Министарство, где му је тада препоручено да се обрати писменим путем и захтева отварање кредита. Из текста његовог извештаја јасно се може видети какво је било материјално стање у школи у том тренутку. Он наводи да *нема ниједне нишија, нема ниједној предметја из кабинетја, нема намештаја скоро*

[15] АЈ, МП 66, 730, 1186.

[16] Радомир Ивановић, професор и директор Ниже гимназије у Ивањици 1926. године. Рођен је 1. децембра 1891. у Краљима (Андријевица). Основну школу завршио је у родном месту, Другу мушку гимназију у Београду, као и Филозофски факултет, група предмета: географија, геологија, климатологија (1920). Професорски испит положио је пред испитном комисијом у Београду из географије као главног и геологије као споредног предмета (1922). Пре Првог светског рата био је писар Обласне управе у Никшићу и хонорарни предавач у гимназијама у Подгорици и Никшићу. После рата био је наставник гимназија у Пећи и Беранама. Директор и професор Гимназије у Ивањици био је од фебруара 1926. (формално од 26. јануара) до 20. јануара 1927. године. Премештен је у Даниловград (Црна Гора, 1927–1932), па у Дубровник (1932), Даниловград (1932/1933), Беране (1933/1934), Даниловград (1934), Призрен (1934/1935), Пећ (1935/1936), Сињ (1936–1938), Призрен (1938–1941) и Београд (1941–1945), где је био

.....
директор неколико гимназија (Прве женске, Шесте мушке...) и просветни инспектор, па премештен у Параћин (1945), где је и пензионисан 7. 11. 1945. године. Потом је радио у Историјском институту САНУ. Објавио је неколико историјских радова. Одликован је Орденом Светог Саве петог (1929) и четвртог реда (1940). Преминуо у 28. априла 1972. године у Београду, где је и сахрањен (Архив Србије, МПС, досијеа просветних радника, F, IV, 27).

нишћа, клуџе рабајне, асћала у разредима нема, већ обични асћалчићи, ѝрозори ѝолујани, ѝајнос исћрулио, дирекћор нема своје канцеларије – једном речју школа се у оваквом сћању не може одржајти, ако јој се ускоро не оћворе ѝражени кредићи. Ивановић је предложио шта је најпотребније да се учини и замолио Министарство просвете да одобри кредите што би омогућило набавку наставне опреме и намештаја, али и реализацију различитих поправки на школској згради:

- 1) за кабинете, физички, хемијски и ѝприродни – 20.000 динара,
- 2) за набавку клуја ѝо 300 динара комад – 9.000 динара,
- 3) за четири каћедре ѝо 600 динара комад – 2.400 динара,
- 4) за оћравку ѝрозора, ѝајноса и мање оћравке – 8.000 динара.

Истакао је да ивањичкој Гимназији, изузев ѝлаша особљу, није до сада давано никад нишћа, док су друће школе добијале замашне кредиће.¹⁷ Нажалост, Ивановићева иницијатива није наишла на разумевање и финансијску подршку. То јасно потврђује извештај изасланика Министарства просвете достављен истом државном органу крајем јуна 1926. године.

Школске 1925/1926. године у ивањичку Гимназију уписано је 48 првака (37 дечака и 11 девојчица), 49 другака (42 дечака и седам девојчица), 33 трећака (27 дечака и шест девојчица) и 25 четвртака (19 дечака и шест девојчица). Укупно је у сва четири разреда учило 155 ученика, међу којима 125 дечака и 30 девојчица.¹⁸ Интересантно је указати на један статистички детаљ – те године било је највеће учешће женске популације у ивањичкој Нижој гимназији. У првој години рада (1923/1924) Ниже приватне гимназије било је уписано шест пута више дечака него девојчица, друге (1924/1925) петоструко више,

а треће однос је био 4:1 у корист дечака. И наредних година наставила се доминација мушке популације.

Крај школске године дочекало је 139 ученика (114 дечака и 25 девојчица) у сва четири разреда, што значи да је чак 16 ђака напустило даље школовање. У првом разреду било их је 43 (34 дечака и девет девојчица), од којих су два понављала, а 41 успешно завршио разред: седам одличних, 10 врло добрих и 24 добра и довољна. Разредни старешина била им је Цвијета Маријанова¹⁹. Другака је било 45 (38 дечака и седам девојчица), али четворо је понављало. Од 41 ученика другог разреда који су успешно окончали школску годину, три су била одлична, два врло добра, а чак 36 са добрим и довољним успехом. На почетку школске године разредни старешина била им је Јелица Миловановић, а њу је наследила Даринка Исаиловић²⁰. У трећем разреду било је 29 ученика (24 дечака и пет девојчица), од којих је један понављао, четири су била одлична, два врло добра и 22 добра и довољна, а разредни старешина био им је

[19] Цвијета Маријан, професорка, рођена је 1. новембра 1900. године у Подуму код Оточца. Основну школу је завршила у Арховима, три разреда реалне гимназије у Оточцу, а пет у женској реалној гимназији у Загребу (1920). Дипломирала је на Филозофском факултету у Београду, група за хемију и физику (у фебруару 1926, када је радила у Ивањици), а професорски испит положила је у Београду (1930). Радила је у гимназијама у Мостару (од 10. марта 1925), па ивањичкој Нижој гимназији од 27. августа 1925. до 16. јула 1926, потом у Велесу (август 1926 – септембар 1927), Куманову (септембар 1927 – новембар 1928), Сарајеву (новембар 1928 – 13. октобар 1933), Бањалуци (13. октобар 1933 – 2. август 1941), Вршцу (2. август 1941 – 26. октобар 1943), Неготину (26. октобар 1943 – 2. мај 1945) и Чачку, одакле се вратила у Хрватску (Архив Србије, МПС, досијеа просветних радника, Ф, X, 31).

[20] Даринка Исаиловић (отац Живојин, учитељ), професор, рођена је 17. новембра 1900. у Брежђу код Ваљева. Основну школу завршила је у Грабовици (1911), Гимназију у Ваљеву (1921), апсолвирала на Филозофском факултету у Београду (1925), а дипломирала у Скопљу (1932), струка немачки језик са књижевношћу и југословенска књижевност. Професорски испит положила је у Београду (1938). У ивањичкој Нижој гимназији радила је од 6. новембра 1925. до 16. јула 1926. године, а потом у гимназијама у Врању (1925), Куманову (1926–1927), Врању (1927/1928), Чачку (предавала немачки језик од 1928. до 1931), Беранама (1933/1934), Врању (1934–1937), Смедереву (1937–1939), Белој Цркви (1939/1940), Прокупљу (1940/1941), Ваљеву (1941/1942) и Крагујевцу (1942–1946), где је пензионисана (Архив Србије, МПС, досијеа просветних радника, Ф, XV, 57).

[17] АЈ, МП 66, 730, 1186.

[18] Извештај директора школе др Анта Попарића достављен Министарству просвете 12. септембра 1925. године

Табела 1. Бројно стање ученика (дечака и девојчица) у сва четири разреда ивањичке Гимназије на почетку и на крају школске 1925/1926. године

Разред	Прво тромесечје (на почетку школске године)			Треће тромесечје (на крају школске године)		
	Укупно	Дечака	Девојчица	Укупно	Дечака	Девојчица
I	48	37	11	43	34	9
II	49	42	7	45	38	7
III	33	27	6	29	24	5
IV	25	19	6	22	18	4
<i>Свега</i>	155	125	30	139	114	25

Светозар Васиљевић. У завршном, четвртном разреду крај школске године дочекала су 22 ученика (18 дечака и четири девојчице), који су и стекли право да полажу матурски испит. Сви су матурирали. Троје је остварило одличан успех, четири врло добар, пет добар, а 10 довољан. Њихов разредни старешна била је Љубица Главинић.²¹

Ако сагледамо све измене у наставничком кадру у том периоду јасно је да у Гимназији више нису радили др Анте Попарић, Драгомир Поповић и Винка Јевђовић²², а наставника хигијене Ивана Ивековића заменио је нови средњи лекар Живота Миловановић²³. У међувремену, наставница Јелица Миловановић се удала, па је од тада радила под презименом Шолајић. Ивањичка Гимназија кадровски се ојачала, јер су у школској 1925/1926. години дошли нови наставници: Љубица Главинић²⁴, суплент (постављена 13. августа 1925), Славка Симић²⁵, привремена предметна учитељица из Крагујевца (19.

августа 1925)²⁶, Димитрије Лазовић²⁷, директор (21. августа 1925), Звонимир Сертић²⁸, привремени предметни учитељ из Новог Сада (25. августа 1925)²⁹, Цвијета Маријан³⁰, привремена предметна учитељица из Мостара (27. августа 1925), Десанка Стојановић³¹, привремена предметна учитељица (25. септембра 1925), Даринка Исаиловић³², привремена предметна учитељица (6. новембра 1925), Андрија Мишковић³³, привремени предметни учитељ (18. новембра 1925) и Радомир Ивановић³⁴, директор (26. јануара 1926). Према донетим решењима министра просвете, наставник Лазовић је био у Гимназији до 6. новембра, али он у Ивањицу није ни долазио.³⁵ Славка Симић је из службе отпуштена 11. децембра 1925,³⁶ а Звонимир Сертић се задржао мање од месец дана, до 18. септембра 1925. године,³⁷ када је премештен у гимназију у

[21] Љубица Главинић, после удаје Јелић, професорка у ивањичкој Нижој гимназији од 1925. до 1929. године. Дипломирала је на Филозофском факултету у Београду (у октобру 1925).

[22] Винка Јевђовић је одлуком министра просвете С. Н. Бр. 14624 од 25. августа 1925. године премештена у Женску гимназију у Крагујевцу.

[23] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 57476/II од 21. маја 1926. године

[24] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 15493.

[25] Славка Симић, привремена предметна учитељица, у ивањичку Нижу гимназију премештена је 19. августа 1925, а отпуштена из службе 11. децембра исте године. Пре тога била је суплент у Другој крагујевачкој гимназији и предавала је зоологију и ботанику (14. мај 1925 – 30. јун 1925).

[26] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 17351.

[27] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 17919.

[28] Звонимир Сертић, привремени предметни учитељ, у ивањичку Нижу гимназију премештен је 25. августа 1925, а 18. септембра исте године у гимназију у Босанској Градишци.

[29] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 17746.

[30] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 16857.

[31] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 19140.

[32] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 28097.

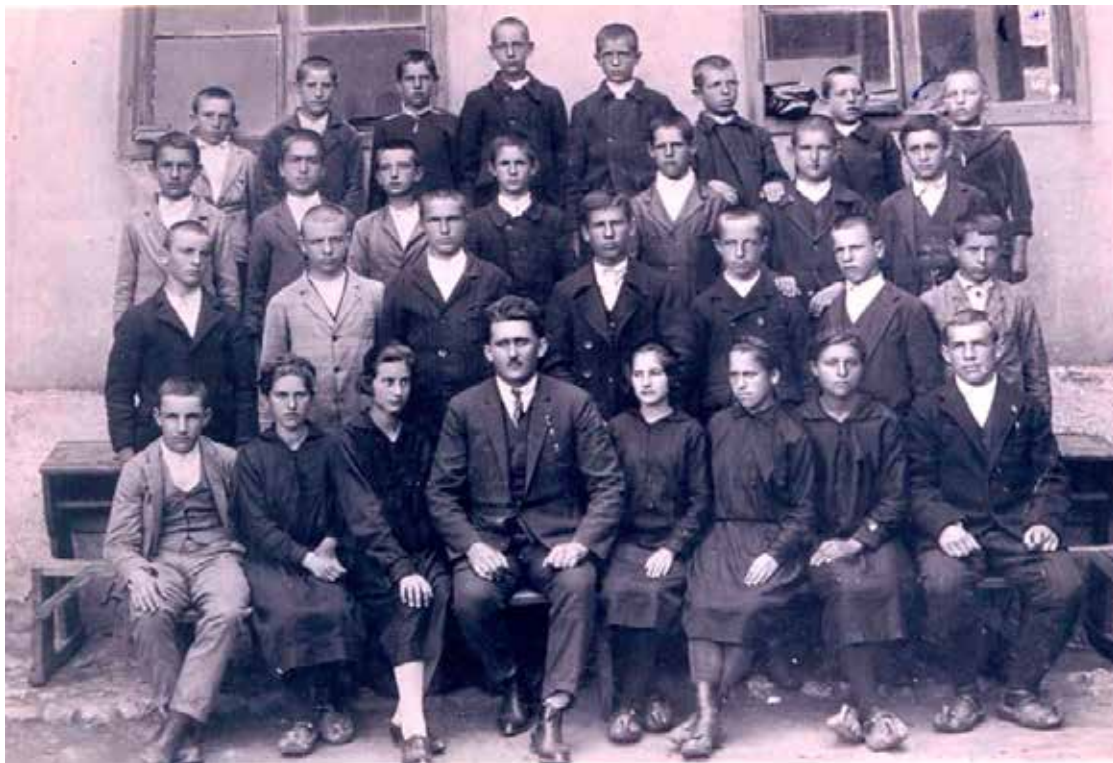
[33] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 28800.

[34] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 9332.

[35] Номинално је враћен у Ужичку гимназију одлуком министра просвете С. Н. Бр. 27083.

[36] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 29865.

[37] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 22031.

Ученици трећег разреда Ивањичке гимназије са наставником Светозаром Васиљевићем школске 1925/1926. године (први ред одозго, слева: Миодраг Арсовић, Вукашин Бојановић, Обрен Стишовић, Драгољуб Поповић, Саватије Ђурчић, Богдан Длачић, Здравко Јеремић; други ред одозго, слева: Микан Зечевић, Светомир Никачевић, Милан Чарапић, Милинко Кушић, Добривоје Богдановић, Петар Стамболић, Гвозден Стефановић; трећи ред одозго, слева: Божидар Поповић, Милан Поледица, Вукоман Ђорђевић, Драгољуб Рудаковић, Радивоје Чкоњевић, Радосав Бојановић, Урош Ђурђић; седе, слева: Младен Бошковић, Драгиња Вуковић, Зорка Радојевић, Светозар Васиљевић (разредни старешина), Добрила Стамболић, Стоја Дамњановић, Перса Петаковић и Милоје Дилпарић)³⁸

Босанску Градишку. Десанка Стојановић³⁹ је у ивањичкој Гимназији провела мање од два месеца, јер је 16. новембра 1925. премештена у Пожаревачку гимназију.⁴⁰

На крају школске 1925/1926. године у ивањичкој Гимназији били су запослени следећи наставници:

- Радомир Ивановић, професор географије и геологије, директор школе;

- Љубица Главинић, суплент, предавала је француски језик;
- Цвијета Маријан, суплент, предавала је физику и цртање;
- Светозар Васиљевић, привремени предметни учитељ, предавао је математику и цртање;
- Андрија Мишковић⁴¹, привремени предметни учитељ, предавао је земљопис и историју;

[38] Приватна архива др Александра Аца Николића из Ивањице

[39] Десанка Стојановић, привремена предметна учитељица, у ивањичку Нижу гимназију је дошла 25. септембра, а већ 16. новембра 1925. године премештена у пожаревачку Гимназију.

[40] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 25807.

[41] Андрија (Драгомир) Мишковић, професор, радио је у ивањичкој Нижој гимназији од 18. новембра 1925. до октобра 1927. године. Обављао дужност директора школе у марту 1927. године. Завршио је Учитељску школу у Ваљеву (1920) и Филозофски факултет у Београду (1930). Предавао је народни језик и југословенску књижевност у гимназијама у Струмици

Андрија Мишковић (фотографија снимљена 1931. године), Радомир Ивановић и Мирослав Расулић (оба снимка из 1941. године)

- Даринка Исаиловић, привремена предметна учитељица, предавала је српски језик;
- Јелица Шолајић, привремена предметна учитељица, предавала је хемију и физику;
- Радул Перишић, учитељ основне школе, хонорарно је предавао гимнастику;
- Живота Миловановић⁴², срески лекар, хонорарно је предавао хигијену;
- Драгољуб Милутиновић, свештеник, хонорарно је предавао веронауку.

Екскурзије за све ученике организоване су до Хаџи Проданове пећине (у априлу) и Палибрчког гроба (у јуну). Очигледно је да није била искоришћена повластица коју је свим средњим школама у Краљевини одобрио надлежни министар саобраћаја. Она је омогућавала корисницима да могу два пута годишње путовати државним железницама уз попуст од 50% уз ђачку легитимацију и објаву издату од школских власти.

.....
 (27. фебруар 1923 – 18. новембар 1925), Пожеги (1. октобар 1927 – 18. јануар 1928), Куршумлији (18. јануар – 6. фебруар 1928), Пожеги (6. фебруар 1928 – 12. јануар 1929), Сињу (6. октобар 1930 – 3. август 1932), Крагујевцу (3. август 1932 – 17. фебруар 1933), Приштини (18. фебруар 1933 – 3. септембар 1937), Приједору (3. септембар 1937 – 2. јун 1941), Ваљево (2. јун 1941 – 10. март 1942), Смедереву (10. март 1942 – 2. април 1942), Ваљево (2. април 1942 – 13. јануар 1944), Алексинцу (13. јануар 1944 – 28. март 1944, Учитељска школа) и Ваљево (28. март 1944 – 1. април 1946), када је отпуштен из службе (Архив Србије, МПС, досијеа просветних радника, F, LXV, 45).

[42] Живота Миловановић, срески лекар, предавао хигијену у Нижој гимназији од маја 1926. до априла 1927. године.

По обиласку Гимназије у Ивањици, 30. јуна 1926. године, изасланик Министарства просвете (потпис нечитак) написао је у свом извештају да школа, осим уџбеника, нема никаква научна учила, ни кабинете за одређене предмете, ни ђачке трпезе (кухиње), да се гимнастика изводи у учионици када је лоше време, али и да ученици, који су дошли из околних места, и којих је приличан број, бораве у неудобним становима у Ивањици. Навео је да је наставно градиво обрађено из свих предмета и да је постигнут осредњи успех, па се тако ни за један предмет не може рећи да је остварени успех слаб. Родитељи су о успеху своје деце извештавани помоћу ђачких књижица. У наставничком колективу је владала складна хармонија. Разредна већа су се редовно одржавала, док се Родитељско веће састало само једном. Радомир Ивановић, директор Гимназије, уприличио је два предавања за грађанство и ученике: о просветитељима Ђирилу и Методију и значају Друштва Црвеног крста. Изасланик је истакао да постоји Ђачка литерарна дружина *Јавор*, али да нема наставничке књижице, док ђачка библиотека поседује фонд од око 300 књига, већином дела из српске књижевности. Кредити за наставничке плате одобрани су редовно, док за материјалне издатке нису. Констатовано је да је Фонд сиромашних ученика управо основан и да располаже са

укупном сумом од 7.000 динара. Стипендиста (благоејанаца) није било, а двадесетак ученика је морало да послужије код својих станодаваца. Посебно је био занимљив његов закључак у коме је упозорио надлежно Министарство да ова школа може остати и даље само под условом да се снабде потребним училима и намештајем. Грехота је видећи ову једру, природно интелектуалну децу жељну знања и младе наставнике – оба пола – који су своју енергију улажу да од једној забаченој мести најравне мали културни центар и улију знања овим младим симпатичним ђланцима, што са даљине од 4–5 сати журе преко јудура и шока својој школи. Грчко је видећи да се сва та младост – и ученика и наставника – ломи у једној потпуно пустој кући, за коју нико не би рекао да је школа, да нема неколико старих кључа: ова школа нема ништа од училила и намештаја! Њу нема ко ни да окречи, ни дајосе ојере! И држава, у чије име стоји највише „Гимназија“, и оштина, која је дала четири учионице основне школе, и срез, који је раније издржавао ову гимназију – потпуно су је напустили и дали руке од ње! Овакав усех, који се зајача у овој школи, служи на част целокупном особљу наставничком и директору, који су ипак знали да од ове карале створе просветни дом – судећи по ономе шта деца знају и што су научила њу, разуме се, под овим околностима уз шешке најоре и појривовање.⁴³

Из садржаја једног документа, који се чува у Ужичком архиву, може се закључити да су школске 1925/1926. године у Ивањичкој гимназији ипак постојали благоејанци (стипендисти). Наведено је да је било потребно обезбедити стипендије од по 60 динара месечно за 24 ученика. Стипендије су се односиле на март, април, мај и јун, што је укупно износило 5.760 динара.⁴⁴

[43] АЈ, МП 66, 1592, 1705.

[44] Захтев месечних издатака за благоејанце [Историјски архив Ужице (у даљем тексту ИАУ), Нижа државна гимназија Ивањица 1923–1930, општа акта]

Ивањичка Нижа државна гимназија 1926/1927. и 1927/1928. школске године

Од школске 1926/1927. године број ученика у ивањичкој Гимназији почиње да опада. Смањење је био значајно и забрињавајуће! Разлог је био логичан – на ред за средњошколско образовање стизала су деца рођена за време Великог рата и окупације наше земље. Уколико се упореде подаци из ове и из претходне године јасно се може видети да је укупан број ђака смањен за 30, а да је број првака преполовљен. У новој школској години уписана су само 24 ученика (21 дечак и три девојчице) у први разред, 43 (36 дечака и седам девојчица) у други, 38 (33 дечака и пет девојчица) у трећи и 21 (17 дечака и четири девојчице) у четврти. Укупно, сва четири разреда једине средње школе у Ивањици похађало је 126 ученика (107 дечака и 19 девојчица).

И током првог тромесечја наставио се негативни тренд смањење броја ђака. На крају првог класификационог периода у школи је било свега 111 ученика: 17 првака, 38 другака, 35 трећака и 21 четвртак. Крај другог тромесечја у клупама Ивањичке гимназије дочекало је 104 ученика (86 дечака и 18 девојчица): 15 првака (12 дечака и три девојчице), 38 другака (31 дечак и седам девојчица), 31 трећак (28 дечака и три девојчице) и 20 четвртака (15 дечака и пет девојчица). Исти број ученика био је и на крају школске године. У првом разреду пет ученика је понављало, а 10 завршило разред (један одличан – Ђовани Белдини, два врло добра, четири добра и три довољна). Разредни старшина био им је Мирослав Расулић. Чак 12 ученика је понављало други разред, а 26 успешно завршило (шест врло добрих и по десет добрих и довољних, док одличних није било). Њихов разредни старшина био је Андрија Мишковић. Скоро трећина трећака је понављала (њих 10), а 21 је завршило разред. Било је по два одлична (Мићо

Табела 2. Бројно стање ученика (дечака и девојчица) у сва четири разреда ивањичке Гимназије на почетку и на крају школске 1926/1927. године

Разред	Прво тромесечје (на почетку школске године)			Треће тромесечје (на крају школске године)		
	Укупно	Дечака	Девојчица	Укупно	Дечака	Девојчица
I	24	21	3	15	12	3
II	43	36	7	38	31	7
III	38	33	5	31	28	3
IV	21	17	4	20	15	5
Свега	126	107	19	104	86	18

Вучићевић и Лепосава Ђокић) и врло добра, четири добра и 13 довољних. И њима је разредни старшина био Мирослав Расулић. У четвртном разреду није било понављача и сви су стекли право да изађу на матурски испит. Двадесет ученика ивањичке Гимназије је матурирало 1927. године. Међу њима била су два одлична ученика (Милоје Дилпарић и Добрила Стамболић), по четири врло добра и добра и 10 довољних, а разредни старшина био им је Светозар Васиљевић. Занимљиво је навести и то да су се у овој генерацији матураната наша два будућа народна хероја, један шпански борац и једна хероина Другог светског рата.⁴⁵

Првог октобра 1926. године директор Радомир Ивановић се обратио министру просвете и са жаљењем констатовао да *већ шест месеци има како је у Ивањици, а још није решио њихово стање, живи у једној соби и кујни и његово стање држи нераспокојено. Стање се врло тешко налази, ња је приморан да тражи премештај, моли да му се дозволи једна учионица у школској згради коју би о свом трошку преузео и једно мало одељење које иначе не служи ничему. У школи, иначе, нико не стањује њихово стање има своју кућу.* Помоћник министара просвете се 13. октобра

[45] Народни хероји су Милинко Кушић (Свештица, 8. април 1912 – Мајкића Јапра код Санског Моста, 24. март 1943) и Петар Стамболић (Брезова, 12. јул 1912 – Београд, 21. септембар 2007), шпански борац је Обрен Стишовић (Шареник, 1. фебруар 1911 – Београд, 4. јул 1997), а хероина Другог светског рата учитељица Добрила Стамболић (Брезова, 18. јануар 1912 – Ниш, 17. октобар 1942).

сагласио са Ивановићевим предлогом и то је јасно истакао: *да се дозволи директору гимназије да у њиховој једној учионици, споредно одељење за стање.*⁴⁶

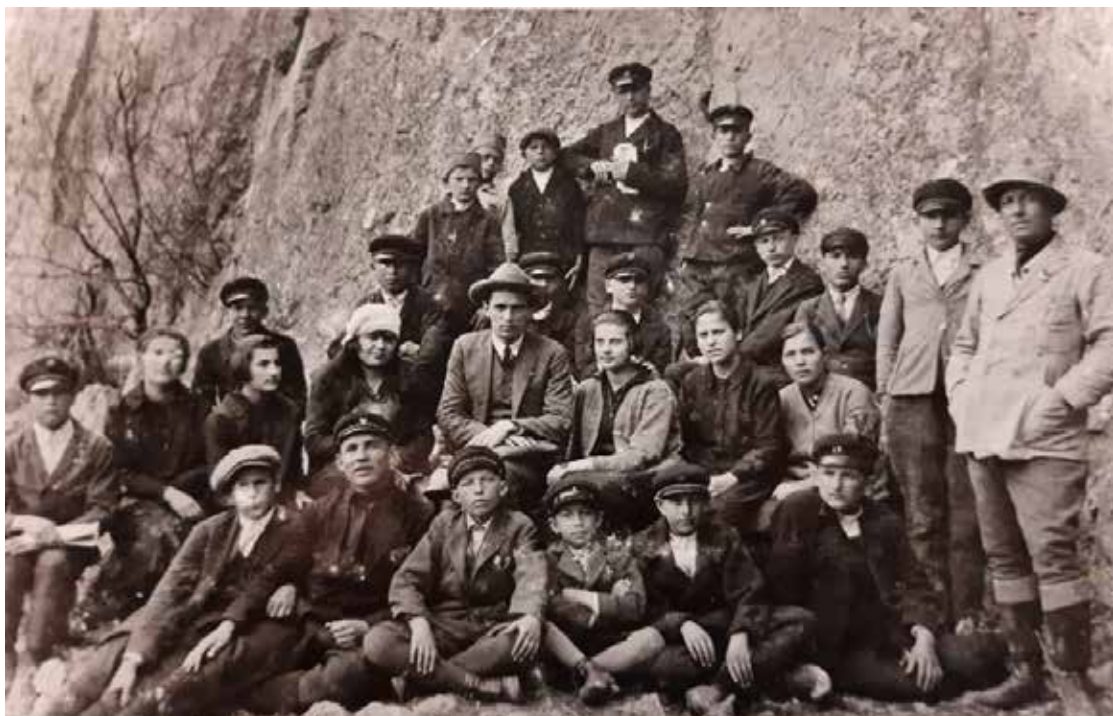
Као и претходних, и ове године је било нових кадровских промена. У Гимназији више нису радили Цвијета Маријан⁴⁷ и Даринка Исаиловић⁴⁸. Нови наставник био је Мирослав Расулић⁴⁹, који је завршио Филозофски факултет у Београду (струка зоологија и ботаника),

[46] АЈ, МП 66, 730, 1186.

[47] Одлуком министра просвете С. Н. Бр. 1780 од 16. јула 1926. премештена је за привремену предметну учитељицу Гимназије у Велесу (Македонија).

[48] Одлуком министра просвете С. Н. Бр. 1748 од 16. јула 1926. премештена је за привремену предметну учитељицу Гимназије у Куманову (Македонија).

[49] Мирослав Р. Расулић, професор, рођен 5. јуна 1899. године у Петници код Ваљева. Основну школу је завршио у родном селу (1910), Гимназију у Ваљеву (1920), а Филозофски факултет у Београду, струка зоологија и ботаника (1930). Професорски испит положио је 1933, а у ивањичкој Нижој гимназији радио од 16. јула 1926. до 26. августа 1927. године. Службовао је у гимназијама у Бару (18. октобар 1923 – 7. август 1926), Беранама (18. октобар 1927 – 3. децембар 1928), Призрену (3. децембар 1928 – 9. октобар 1930), Новој Вароши (9. октобар 1930 – 25. јун 1932), Ваљеву (25. јун 1932 – 14. октобар 1933), Пироту (14. октобар 1933 – 19. октобар 1935), Нишу (19. октобар 1935 – 16. април 1937), Приштини (16. април 1937 – 31. јул 1938) и Крушевцу (31. јул 1938 – 2. септембар 1942), када је пензионисан. Директор Ивањичке гимназије био је од јануара до 20. марта 1927. године. У његовом досијеу се наводи следеће: *Одликовао се предавањем, његово немачки, служио се руским језиком. Из Ивањице је његов стање из државне службе по члану 234. Закона о чиновницима. Са супругом Славком, професорком ваљевске Гимназије (венчали се 1933) добио синове Радослава (1935) и Владету (1938). У лето 1943. вратио се у завичај и као члан Комунистичке партије сарађивао са партизанским покретом. Ухватили су га четници и заклали 2. октобра 1943. године на брду Каменитовац код села Драчић, близу Ваљева. Десанка Максимовић је написала приповетку *Расулићева смрт* (1946) (Архив Србије, МПС, досијеа просветних радника, Ф, XIX, 51).*

Ученици четвртог разреда ивањичке Гимназије на излету⁵⁰

а пре доласка у Ивањицу (16. јула 1926) радио је у Бару. С обзиром да није било наставника за предмете вештина, директор Ивановић је исте расподелио на све предаваче. Највећи део је доделио Јелици Шолајић, која је уз своје предмете предавала и веронауку, јер није био обезбеђен свештеник. На почетку школске године наставни кадар Гимназије су сачињавали:

- Радомир Ивановић, професор, директор школе, предавао је земљопис;
- Љубица Главинић, суплент, предавала је француски језик;
- Андрија Мишковић, привремени предметни учитељ, предавао је земљопис, историју и веронауку;
- Јелица Шолајић, привремена предметна учитељица, предавала је хемију, цртање, веронауку и женски ручни рад;
- Мирослав Расулић, привремени предметни учитељ са завршеним филозофским

факултетом, предавао је јестаственицу, физику, српски језик и писање;

- Светозар Васиљевић, апсолвент грађевинске технике и привремени предметни учитељ, предавао је математику, цртање и певање;
- Радул Перишић, учитељ основне школе, хонорарно је предавао гимнастику;
- Живота Миловановић, срески лекар, хонорарно је предавао хигијену.

Међутим, Јелица Шолајић је већ почетком септембра из ивањичке Гимназије премештена у Ресен.⁵¹ Одлуком Министарства просвете од 30. септембра 1926. године за вероучитеља је постављен Светислав Поповић⁵², ивањички свештеник.⁵³ Половином октобра исте године настава из вештина додељена

[50] Збирка докумената и фотографија Милунке и Миодрага Стамболића из Београда

[51] Одлуком министра просвете С. Н. Бр. 7018 од 4. септембра 1926. премештена је за привремену предметну учитељицу Гимназије у Ресену (Македонија).

[52] Светислав Ј. Поповић, свештеник, предавао је веронауку у ивањичкој Нижој гимназији (1926/1927) и Грађанској школи (1940–1945). Богословију је завршио у Сремским Карловцима (1923).

[53] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 10197.

је Невенки Ивановић⁵⁴, учитељици основне школе у Ивањици, иначе супрузи директора Гимназије.⁵⁵ Новом одлуком министра просвете од 16. новембра за привремену учитељицу вештина постављена је Десанка Ђорђевић⁵⁶, која је до тада била учитељица истог предмета у Даниловграду.⁵⁷ С друге стране, након само два месеца рада у Гимназији, Невенка Ивановић⁵⁸ је пребачена у Даниловград, а 11. јануара 1927. године премештен је и њен муж Радомир Ивановић за директора и професора у истом месту. Међутим, он се у Ивањици задржао до краја јануара.

Почетком новембра Радомир Ивановић, директор Гимназије, обавестио је Министарство просвете о извршеној прерасподели наставних предмета. По новом распореду Светозар Васиљевић, привремени учитељ, предавао је певање у првом и другом разреду, Радул Перишић, учитељ у пензији, хонорарно гимнастику, Светислав Поповић, свештеник, веронауку, Невенка Ивановић ручни рад, а Мирослав Расулић, који је *на универзитету слушао зоологију и бољанику*, хемију и физику.⁵⁹

Током новембра и децембра месеца кулминирао је сукоб између Ивановића, директора Ивањичке гимназије, и наставника

Васиљевића, а који се директно одразио на извршену поделу предмета. Васиљевић је одбио да хонорарно држи наставу из певања, јер му је преминуло једино шестомесечно дете. Након сазнања да постоји сукоб у ивањичкој Гимназији и да су лоши међуљудски односи између директора и наставника реаговало је надлежно Министарство које је у овом случају подржало Васиљевића.

Промене у наставном кадру школе наставиће се и током 1927. године. Директор Радомир Ивановић је премештен у Даниловград, а свештеник Светислав Поповић је 15. априла разрешен дужности хонорарног вероучитеља⁶⁰. Од почетка фебруара предавачи су били:

- Мирослав Расулић, привремени предметни учитељ, предавао је јестаственицу првом и трећем разреду (по три часа седмично), физику трећацима (четири часа), хемију четвртацима (четири часа), земљопис првацама (три часа) и српски језик трећацима и четвртацима (по четири часа), укупно 25 часова недељно;
- Љубица Главинић, суплент, предавала је француски језик другацима, трећацима и четвртацима (по четири часа), укупно 12 часова седмично;
- Светозар Васиљевић, привремени предметни учитељ, предавао је математику свим разредима (по четири часа), цртање четвртацима (два часа), певање првацама и другацима (по два часа) и гимнастику дечацима у свим разредима (по један час), укупно 26 часова недељно;
- Андрија Мишковић, привремени предметни учитељ, предавао је земљопис другацима, трећацима и четвртацима (по три часа), историју трећацима и четвртацима (по три часа) и српски језик првацама и другацима (по пет часова), укупно 25 часова седмично;
- Десанка Ђорђевић, привремена предметна учитељица, предавала је женски ручни рад у свим разредима (по два часа), цртање

[54] Невенка Ивановић (дев. Малић), учитељица, рођена је 14. септембра 1892. у Чуругу (Бачка). Завршила је Учитељску школу у Сомбору (1912) и положила практични учитељски испит у Скопљу (1921). Радиле је у Мољу (Бачка, 1. септембар 1912 – 1. септембар 1914), Чуругу као повремена заменица (1. фебруар – 31. август 1918), Пећи (25. август 1919 – 15. октобар 1926), па у Основној школи и Нижој гимназији у Ивањици у периоду од 15. октобра до 23. децембра 1926. године. У Гимназији предавала женски ручни рад. Премештена у Даниловград (1926–1935), па у Призрен (1935/1936) и Пећ (1936/1937), где је пензионисана. У Пећи се удала (2. новембар 1919) за Радомира Ивановића. Нису имали деце (Архив Србије, МПС, досијеа просветних радника, F, IV, 11).

[55] Одлуком министра просвете С. Н. Бр. 12374 од 15. октобра 1926. отпочела је са радом у Гимназији.

[56] Десанка Ђорђевић, учитељица, радила је у Нижој гимназији у Ивањици од 16. новембра 1926. до августа 1929. године. Завршила је четири разреда гимназије и женску радничку школу. У варошицу на Моравици дошла је из Даниловграда (где је радила од 1925), па је затим премештена у Петровац.

[57] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 16269.

[58] Одлуком министра просвете С. Н. Бр. 19270 од 23. децембра 1926. премештена је за учитељицу у Даниловграду.

[59] АЈ, МП 66, 730, 1186.

[60] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 9130 од 7. априла 1927. године

првацима, другацима и трећацима (по два часа), писање свим ђацима (по један час) и гимнастику девојчицама у свим разредима (по један час), укупно 22 часа недељно;

- Радул Перишић, хонорарни учитељ (у пензији), предавао је веронауку свим ђацима (по два часа), укупно осам часова седмично;
- Живота Миловановић, школски лекар, предавао је хигијену четвртацима (два часа недељно).

Разредни старшина првацима и трећацима био је Мирослав Расулић, другацима Андрија Мишковић, а четвртацима Светозар Васиљевић.

Уколико изузмемо Радула Перишића, пензионисаног учитеља, колектив средњошколске институције био је изузетно млад. У четвртој години службе (радног стажа) били су Расулић и Мишковић, у трећој Васиљевић, а у другој Главинићева и Ђорђевићева.

Када је крајем јануара Радомир Ивановић напустио Ивањицу, вршилац дужности директора Гимназије постао је Мирослав Расулић. Међутим, министар просвете 9. фебруара 1927. године одлучује да Андрија Мишковић привремено прими директорску дужност до постављања сталног руководиоца школе. С обзиром на то да је Расулић предао дужност Мишковићу тек 20. марта, можемо се запитати због чега је дошло до толиког кашњења. Знамо да школа није радила пуне две седмице због епидемије грипа (почев од 24. фебруара), а са друге стране може се претпоставити да је одлука надлежног министра дошла са закашњењем у Ивањицу (после тог датума). У међувремену, 19. фебруара, министар је одлучио да нови директор Ивањичке гимназије буде Димитрије В. Савовић.⁶¹ Он је тек 20. марта разрешен дужности професора у Првој крагујевачкој гимназији и истог дана упућен на ново радно место у варошици на Моравици. На поверену му дужност ступио је 22. марта 1927. године. Савовић је био географ и геолог, са десет година службе, а у Ивањичкој гимназији је предавао српски

[61] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 4066.

језик и земљопис.⁶² Занимљиво је навести и то да је Андрија Мишковић функцију привременог директора обављао само два дана, јер је исту одмах предао Димитрију Савовићу.

Средином априла уважена је оставка др Животе Миловановића, школског лекара, због премештаја из Ивањице,⁶³ а новопостављени школски лекар био је др Владимир Новак⁶⁴ који је у Гимназији предавао хигијену од 18. априла 1927. године.

Новопостављени директор Димитрије Савовић⁶⁵ крајем марта је известио Министарство просвете да неће организовати екскурзије до удаљених дестинација због тешких саобраћајних прилика, али и малог броја заинтересованих ученика. Одлучено је да се изведу једнодневне и дводневне екскурзије по околини. Због тога су сви ђаци, 4. јуна, отишли до Приличког Кисељака.

С друге стране, надлежно Министарство је током маја 1927. године директорима свих школа у држави доставило неколико дописа у вези са организовањем наставних, уписних, али и других активности. Један од њих упућивао је директоре да се у вези са финансирањем поправки зграда државне гимназије обраћају својој школској области, али и да о резултатима свог рада и ангажовања известе Министарство просвете. Сходно томе, директор Ивањичке гимназије је од Обласног одбора Рашке затражио финансијску помоћ од 20.000 динара за поправку школске зграде. Такође је надлежним просветним властима упутио списак најпотребнијих учила намењених овим наставним предметима: зоологија, ботаника, земљопис, историја, физика, хемија, цртање, гимнастика и математика.

[62] АЈ, МП 66, 730, 1186.

[63] Миловановићеву оставку уважио је министар просвете одлуком С. Н. Бр. 10185 од 18. априла 1927. године.

[64] Др Владимир Новак, управник среске болнице, постављен је за школског лекара Гимназије у Ивањици одлуком министра просвете С. Н. Бр. 16851 од 15. априла 1927. године.

[65] Димитрије Савовић, професор и директор ивањичке Ниже гимназије од 22. марта 1927. до смрти 5. маја 1929. године. У Ивањицу је дошао из Прве крагујевачке гимназије, где је предавао земљопис, јестаственицу и народни језик (1. септембар 1922 – 20. март 1927).

Ивањичка гимназија, као и све друге средњошколске институције, обавештена је 23. маја да се у први разред нове школске године не могу уписивати деца старија од 13 година и да се о томе мора најстроже водити рачуна. Крајем истог месеца Министарство просвете је препоручило да се 1. јуна одржи пригодно предавање о Стевану Синђелићу, српском јунаку и војсковођи у Првом српском устанку, а поводом подизања његовог споменика на Чегру крај Ниша. Предавање је одржао наставник Андрија Мишковић.

Савовић је савесно и озбиљно обављао своју васпитно-педагошку улогу у варошици на Моравици подстичући на тај начин среског начелника да донесе неколико одлука значајних за добротворни и културни рад наставника и ученика, али и за понашање ђака у том периоду. У априлу је издејствовао усвајање наредбе за све ивањичке кафеџије, а у вези са забраном приступа ученицима (појављивање, седење и картање) у угоститељским објектима без пратње својих родитеља. Почетком маја срески добосар је најавио грађанству да ће госпођица Десанка Ђорђевић, наставница ове школе, 8. и 9. маја сакупљати прилоге за Русе избеглице. Средином наредног месеца (11. и 24. јуна) Среско начелство, по Савовићевој молби, јавно је позвало Ивањичане на две манифестације које су припремили ђаци Гимназије. Прва је организована на празник Свете Тројице, када су две ученице продавале цвеће у корист Црвеног крста школе, а друга је била изложба ученичких радова у Гимназији 26, 27. и 28. јуна 1927. године. Трећег дана изложбе, на Видовдан, ђаци су приредили и посебну свечаност.

Важно је истаћи и то да је Подмладак Црвеног крста у ивањичкој Гимназији основан 15. марта 1927. године. На крају школске године организација је имала 104 члана. Сви чланови су били врло посвећени и све су радили са много воље и љубави. У једном извештају је записано да су гимназијалци школске 1927/1928. године прикупили *мало кукуруза, ђасуља, кромџира и брашна и ђослани*

својим млађим груповима и групарницама, ученицима основне школе у Доњем Храсну и Зован Долу у Босни и Херцеговини. Такође, две пошилике играчака и ручних радова отишле су чак у Америку (у априлу 1928).⁶⁶

Број ђака у Ивањичкој гимназији се драстично смањивао, па је школске 1927/1928. године уписано 24 првака (22 дечака и две девојчице), 16 другака (15 дечака и само једна девојчица), 28 трећака (25 дечака и три девојчице) и 23 четвртака (19 дечака и четири девојчице). Према томе, уписан је 91 средњошколац (81 дечак и 10 девојчица).⁶⁷

На крају првог тромесечја Гимназију је похађало 87 ученика (78 дечака и девет девојчица), а на крају трећег тромесечја у сва четири разреда била су само 84 ученика (75 дечака и девет девојчица). Међу њима су била 23 првака (21 дечак и две девојчице), 15 другака (14 дечака и једна девојчица), 26 трећака (23 дечака и три девојчице) и 20 четвртака (17 дечака и три девојчице). У првом разреду шест ученика је понављало, а остали су остварили следећи успех: један одличан (Милан Ивановић), четири врло добра, седам добрих и пет довољних. О њима је до 1. априла 1928. водила рачуна Десанка Ђорђевић, а од тада Ристо Ристовић. Други разред је завршило 12 ученика (по један одличан /Драгољуб Гиздавић/ и врло добар, четири добра и шест довољних), а три су понављала. Разредни старешина била им је Љубица Главинић (Јелић). И у трећем разреду било је шест понављача, док је 20 ученика успешно завршило школску годину (један врло добар, 12 добрих и седам довољних, а одличних није било). Разредни старешина до 1. фебруара 1928. био им је Богдан Ружић, до 10. априла Ристо Ристовић, а потом Боривоје Бидић⁶⁸. За разлику од

[66] ИАУ, Нижа државна гимназија Ивањица 1923/1930, општа акта

[67] Извештај директора Димитрија Савовића, КБр. 654 од 25. октобра 1927. године

[68] Боривоје Бидић, учитељ, у ивањичкој Нижој гимназији радио је у периоду од 6. фебруара до 13. децембра 1928. године.

Табела 3. Бројно стање ученика (дечака и девојчица) у сва четири разреда ивањичке Гимназије на почетку и на крају школске 1927/1928. године

Разред	Прво тромесечје (на почетку школске године)			Треће тромесечје (на крају школске године)		
	Укупно	Дечака	Девојчица	Укупно	Дечака	Девојчица
I	24	22	2	23	21	2
II	16	15	1	15	14	1
III	28	25	3	26	23	3
IV	23	19	4	20	17	3
Свега	91	81	10	84	75	9

претходних година, сада је било понављача и у завршном, четвртном разреду – укупно три. Осталих 17 четвратака су успешно завршили Гимназију (два одлична – Мићо Вучићевић и Лепосава Ђокић, три врло добра, осам добрих и четири довољна) и тако стекли услов да полажу матурски испит. Разредни старшина био им је Светозар Васиљевић. Поред редовних ученика, трећи разред су завршила два ванредна, а четврти један приватни ђак.

Министарство просвете је на крају школске године послало књиге као награду за четири одлична и пет врло добрих ученика.⁶⁹ Књиге су им уручене на Видовданској свечаности, а заслужили су их: за одличан успех и примерно владање Милан Ивановић (I разред), Драгољуб Гиздавић (II), Мићо Вучићевић (IV) и Лепосава Ђокић (IV); за врло добро учење и примерно владање Милка Вучићевић (I), Десимир Ћировић (I), Ратко Јевђовић (III), Даница Богдановић (IV) и Драгојло Гавриловић (IV).⁷⁰

Директор Димитрије В. Савовић писао је министру просвете да су материјалне

.....
Пре тога је службовао у Куршумлији и Пожеги (1926/1927). Премештен у Чачанску гимназију 14. децембра 1928, где је радио до 30. новембра 1929, када је отпуштен. Предавао је историју, француски и српски језик. У Крагујевачкој гимназији предавао је српски језик и историју (22. новембар 1939 – 6. април 1940). После Другог светског рата био је професор Гимназије у Горњем Милановцу.

[69] Очигледно је да нису сви врло добри ученици награђени књигама.

[70] ИАУ, Нижа државна гимназија Ивањица 1923–1930, општа акта

прилике овог пасивног краја веома тешке, да је више од половине ученика са села и да они морају да пробаве по четири-пет и више часова дневно пешачећи од својих кућа до школе и натраг, па је због тога успех задовољавајући. Нагласио је да је, да ако се узму у обзир и хигијенске прилике села овог краја, као и нездравих и нехигијенских станова, јер народ овде живи у приличној сиротињи, остварени успех онда још већи.

Пре почетка школске године из Гимназије је отишао Мирослав Расулић⁷¹, док је Андрија Мишковић⁷² започео рад у Ивањици, да би је већ у октобру напустио. С обзиром да је први управитељ Више основне школе и дугогодишњи хонорарни наставник Гимназије Радул Перишић преминуо 29. августа 1927. године требало је одмах запослити нове наставнике.

На почетку нове школске 1927/1928. године постављен је Богдан Ружић⁷³, суплент, који је на београдском Универзитету слушао зоологију и ботанику. Имао је пет година службе. Примљен је за предавача физике, хемије, српског језика, јестаственице и земљописа.

[71] Отпуштен је одлуком министра просвете С. Н. Бр. 22589 од 28. јула 1927. године.

[72] Одлуком министра просвете С. Н. Бр. 17690 од 23. августа 1927. премештен је за привременог предметног учитеља Гимназије у Пожеги.

[73] Одлуком министра просвете С. Н. Бр. 22591 од 28. јула 1927. године премештен је из Гимназије у Ѓњилану за суплента Гимназије у Ивањици.

С обзиром на поменута кадровска решења, директор Гимназије извршио је расподелу предмета по наставницима на следећи начин:

- Димитрије Савовић, професор и директор, предавао је српски језик првацима (пет часова седмично) и земљопис другацима, трећацима и четвртацима (по три часа), укупно 14 часова недељно;
- Богдан Ружић,⁷⁴ суплент, предавао је српски језик четвртацима (четири часа), физику трећацима (четири часа), хемију четвртацима (четири часа), јестаственицу првацима и другацима (по три часа) и земљопис првацима (три часа), укупно 21 час седмично;
- Љубица Главинић, суплент, предавала је француски језик другацима, трећацима и четвртацима (по четири часа), српски језик другацима (пет часова) и веронауку другацима и трећацима (по два часа), укупно 21 час седмично;
- Светозар Васиљевић, привремени предметни учитељ, предавао је математику свим разредима (по четири часа), нотну певање првацима и другацима (по два часа) и хорско певање трећацима и четвртацима (по два часа), укупно 24 часа недељно;
- Андрија Мишковић, привремени предметни учитељ, предавао је историју трећацима и четвртацима (по три часа), српски језик трећацима (четири часа), веронауку првацима и четвртацима (по два часа) и гимнастику мушкарцима у свим разредима (по два часа), укупно 22 часа седмично;
- Десанка Ђорђевић, привремена предметна учитељица, предавала је женски ручни рад у свим разредима (по два часа), цртање свим ђацима (по два часа), писање првацима и другацима (по два часа) и гимнастику женској деци у свим разредима (по два часа), укупно 28 часова недељно;

[74] Богдан Ружић, суплент, радио је у ивањичкој Нижој гимназији од 28. јула 1927. до 17. јануара 1928. године. Завршио је Филозофски факултет. Службовао је у Охриду (до 1923), па у Косовској Митровици (од 1924). Премештен у Струмицу, одатле у Тетово, па у Велес (1928) и опет враћен у Тетово (1929).

- Владимир Новак, школски лекар, предавао је хигијену четвртацима (два часа недељно).⁷⁵

Промењен је и помоћни радник (тада се звао служитељ-дневничар). Нови је био Ненад Милосављевић.

На појединим часовима састављана су одељења како би се смањио фонд часова наставницима. Иначе, директор Гимназије имао је норму од осам часова седмично, а остали наставници по 20 часова. Све остало је било преко норме. Разредни старешина првом разреду био је Ружић, другом Главинићева, трећем Мишковић, а четвртом Васиљевић.

Средином октобра 1927. године у ивањичку Гимназију је дошао нови школски лекар, др Аранђел Аранђеловић⁷⁶, као хоноарни наставник који је предавао хигијену у четвртом разреду (два часа недељно).

Одлуком министра просвете од 17. октобра 1927. године примљен је Ристо Ристовић⁷⁷ за наставника (привременог предметног учитеља) историје, веронауке и гимнастике.⁷⁸ На тај начин надокнађен је одлазак Андрије Мишковића. Ристовић је у то време био апсолвент Филозофског факултета у Скопљу (струка општа историја, народна историја и етнологија са етнографијом).

[75] Др Владимир Новак је разрешен дужности школског лекара одлуком министра просвете С. Н. Бр. 33378 од 15. октобра 1927. године. Премештен је у Ражањ.

[76] Др Аранђел Аранђеловић, управник среске болнице, постављен је за школског лекара Гимназије у Ивањици одлуком министра просвете С. Н. Бр. 33347 од 18. октобра 1927. године.

[77] Ристо Ристовић, професор историје, рођен 21. јуна 1902. у Косјерићу, где је започео школовање, али се 1913. са породицом преселио у Чачак, где је завршио осморазредну Гимназију (1922). Општу народну историју завршио је на Филозофском факултету у Скопљу (1929). Професорски испит положио је 1933. године. Још као студент предавао је у ивањичкој Нижој гимназији (од 7. октобра 1927. до 1. октобра 1929). По њеном гашењу прешао је у Чачанску гимназију, где је радио од 1. октобра 1929. до 1. фебруара 1963, када је пензионисан. Други светски рат провео је у заробљеништву у Немачкој. У Ивањици се оженио са Милевицом Поповић. Имали су кћерку Симиониду (дипломирани економиста) и сина Александра (професор књижевности и познати српски песник). Преминуо је 2. децембра 1987. године у Чачку (Архив Србије, МПС, досијеа просветних радника, Ф, XXVI, 61).

[78] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 16402.

У Ивањицу је стигао 24. октобра и то му је било прво радно место.

Због промена у наставничком кадру дошло је и до корекција у подели предмета које су извршене 27. октобра 1927. године. По новом распореду Ристо Ристовић је преузео Мишковићеве предмете, али није предавао српски језик, док је веронауку предавао свим ђацима. Српски језик трећацима предавала је Љубица Главинић, а ослобођена је наставе веронауке. Доктор Аранђел Аранђеловић је предавао хигијену до средине маја 1928. године.⁷⁹

Два наставника су се практично „прошетали“ кроз Ивањицу. Видо Латковић⁸⁰, суплент, премештен је из Цетиња у ивањичку Гимназију 22. августа 1927,⁸¹ да би после само месец дана, 23. септембра био враћен у исти град подно Ловћена.⁸² На самом крају те године, тачније 26. децембра 1927, из македонског Кавадара у Ивањицу је премештен Цветко Зечевић⁸³, привремени предметни учитељ.⁸⁴ После само две седмице, 15. јануара 1928. године, упућен је у нишку Гимназију.⁸⁵

[79] Др Аранђеловић је разрешен дужности школског лекара одлуком министра просвете С. Н. Бр. 17782 од 21. маја 1928. године.

[80] Видо Ј. Латковић, професор, рођен 27. јуна 1901. у Цетињу. Основну школу и гимназију је завршио у родном граду, а Филозофски факултет (историја књижевности народа Југославије) у Београду (1925), где је и докторирао (1940). Предавао је у Учитељској школи на Цетињу (1923–1933), Великој медреси у Скопљу (1933–1941) и Шестој београдској гимназији (1941–1944). За време рата био у Бањичком логору (три месеца), а потом редактор у Пропагандном одељењу Врховног штаба НОВ и ПОЈ, па руководиоца Наставног савета Министарства просвете Србије (1945–1947) и професор Филозофског факултета у Београду (од 1947), где је био и продекан. У Нижу гимназију у Ивањици премештен 22. августа 1927. из Цетиња, где је и враћен 23. септембра исте године. Није утврђено да ли је радио у ивањичкој Гимназији (Архив Србије, МПС, досијеа просветних радника, L, VI, 54).

[81] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 25476.

[82] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 30825.

[83] Цветко Зечевић, привремени предметни учитељ, у ивањичку Гимназију премештен је 26. децембра 1927. из Гимназије у Кавадара, а из Ивањице је 15. јануара 1928. године у Гимназију у Нишу. Исте године премештен је у Подгорицу, па враћен у Ниш.

[84] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 43346.

[85] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 1581.

С обзиром да је одлуком министра просвете од 17. јануара 1928. године Богдан Ружић премештен у Гимназију у Струмици,⁸⁶ ивањичка Гимназија је остала без наставника за природну групу предмета (физику, хемију, јестаственицу). Директор Савовић је замолио министра просвете да најхитније постави наставника за ову групу предмета. Новопостављени наставник био је Боривоје Бидић⁸⁷, по струци историчар, који је требао да преузме часове Богдана Ружића, суплента-биолога. Тако је ивањичка Гимназија имала два историчара, а ниједног природњака, па директор пише надлежном министру: *Ова школа нема стѣручној насѣавника за јестѣаственицу, који би бар моѣао да ѣреѣарира ѣѣице и друѣе живоѣиѣне и ѣѣиме да зоолошки кабинѣѣ снабде, јер школа нема ниједне једине бубице ѣреѣариране за очѣѣледну насѣаву из зоолоѣије.*⁸⁸

Све то је условило нову расподелу предмета на наставнике. Љубица Главинић (после удаје Јелић) предавала је, поред других предмета, и хигијену (разрешен је школски лекар) и српски језик другацима, а српски језик у трећем разреду уступила је Ристовићу, док је он историју у овом разреду уступио Бидићу. Директор Савовић више није предавао српски језик, али је преузео земљопис за све разреде. Васиљевић је додатно предавао и српски језик четвртацима. Боривоје Бидић је предавао јестаственицу првацима и другацима (по три часа седмично), физику трећацима (четири часа), хемију четвртацима (четири часа), историју трећацима (три часа) и српски језик првацима (пет часова). Према томе, свим наставницима је повећано седмично оптерећење часовима. Такође, важно је навести и то да су поједини гимназијски наставници били хоноарно ангажовани у трговинско-занатлијској

[86] Одлука министра просвете С. Н. Бр. 1581.

[87] Боривоје Бидић, привремени предметни учитељ, премештен је из Гимназије у Пожеги одлуком министра просвете С. Н. Бр. 4116 од 6. фебруара 1928. године.

[88] АЈ, МП 66, 1590, 1705.

школи – Васиљевић је предавао математику (четири часа недељно), а Ристовић физику и земљопис (три часа).

Рад Ивањичке гимназије контролисао је 7. новембра познати преводилац и писац немачко-српског речника Јован Кангрга, изасланик министра просвете. Нажалост, нису нам познати његови утисци о раду једине средње школе у Моравичком срезу.

Министарство просвете одредило је да се 12. маја 1928. у свим школама у држави први час посвети мајци и одрже пригодна предавања о мајчинској љубави. Такође, препоручено је да и ђаци, са своје стране, обраде исту тему, али и да се приреди свечаност у част мајки. У Ивањичкој гимназији предавање је одржала Љубица Јелић.

Директор Димитрије В. Савовић обратио се министру просвете 29. јануара 1928. године са молбом да му се одобри усељење у два одељења школске зграде. Навео је да се на горњем спрату зграде налазе Основна школа и Женска занатска школа, док Гимназија има само четири учионице на доњем спрату. Истакао је да је неопходна бар једна учионица за гимнастику у случају рђавог времена и додао да је пређашњем директору Радомиру Ивановићу било одобрено да се може уселити у школску зграду, а што он није учинио због премештаја. И директору Савовићу је било одобрено усељење у школску зграду, али под условом да се исели Основна школа (од чега, наравно, није било ништа).⁸⁹

Обласни одбор Рашке области са седиштем у Чачку известио је (16. марта 1928) Ивањичку гимназију да јој је буџетом за 1928. годину одобрено финансирање у износу од 20.000 динара.

Занимљива је чињеница да је министар просвете за свог изасланика, који је требао да оцени рад школе у тој школској години, одредио директора Гимназије Димитрија В. Савовића који је у извештају истакао да су ученици на крају школске године показали

задовољавајући успех *из научних предмета, већина, владања и вредноће. Што устех није бољи кривица је немање стручних наставника за јоједине предмете (веронауку, јестасивеницу, физику, хемију) и предметнаји наставника у току године услед чега се ремети наставни план и методски поступак. Збирке су врло оскудне – може се рећи да не постоји ниједна збирка у правом смислу сем оскудне физичке збирке која има 23 карће за очигледну наставу и нешто прибора.*

Констатовао је да је основан Месни одбор Аеро-клуба и да ради Месни одбор Црвеног крста. Школа је приредила Светосавску свечаност са песмама, декламацијама и беседама. Приређена су и три концерта са позоришним комадом и игранком – два у корист Фонда сиромашних ученика (27. јануара и 24. маја 1928) и један у корист Црвеног крста за гладне породице (19. фебруара 1928). Концертни део и позоришне комаде изводили су ученици Гимназије. За Ђурђевдан је организована изложба ученичких радова из цртања, ручног рада и географије. Такође, биле су реализоване три научно-забавне екскурзије и неколико дневних излета у вези са ботаником, зоологијом, географијом и хемијом (дестинација једне од њих била је Прилички Кисељак, 20. маја 1928).

Поред Бачке литерарне дружине *Јавор* постојало је и Коло трезвене младежи *Моравица* основано 5. маја 1928. године. Бројало је 40 чланова и није имало готовине. Надзорни наставник Кола трезвене младежи и Подмлатка Црвеног крста био је Светозар Васиљевић. Подмладак Црвеног крста, који је те године имао 84 члана, приредио је за грађане Ивањице 19. фебруара 1928. концерт и позоришну представу, а на крају и велику игранку. Остварени приход у износу од 560 динара уплаћен је сиромашним породицама. У априлу је Подмлатку Црвеног крста издато одобрење да може на јавним местима поставити аутомате за бомбоне и чоколаде. Истог месеца Гимназија је известила Обласни, али и Главни одбор Црвеног крста у Београду да

[89] АЈ, МП 66, 730, 1186.

су им послали албум ручних радова својих ученика и ученица намењен деци из Америке с молбом да се исти тамо и проследи. Наставничка књижница је имала укупно 127 књига, а библиотека Литерарне ђачке дружине 514 наслова. На полицама обе књижнице биле су заступљене белетристичке књиге. Фонд за потпомагање сиромашних ученика ивањичке Гимназије располагао је сумом од 13.648,16 динара.

Средња школа је примала часописе *Српски књижевни гласник* и *Јагранску сџражу*, а Ђачка дружина *Гласник Природословној друштва*, *Учишћелски подмладак*, *Менџор* и *Венац*. У школској 1927/1928. години одржано је 15 састанака литерарне секције Ђачке дружине на којима је прочитано или критиковано 16 оригиналних и других радова, као и три превода са француског језика. Председник дружине био је наставник Ристо Ристовић, потпредседник ученик Мићо Вучићевић (IV разред), секретари ђаци Вукашин Ј. Бојановић (IV) и Војислав Перишић (III), књижничари Миодраг Азањац и Александар Главинић (IV), а благајник Драгојло Гавриловић (IV). У Надзорном одбору били су ученици Лепосава Ђокић (IV), Оливера Павићевић и Момир Николић (III). Дружина је располагала новчаним фондом од укупно 1.281 динара.⁹⁰

Посебан проблем за извођење квалитетне наставе биле су оскудне школске збирке учила. У једном Савовићевом извештају из тог периода записано је шта су садржале збирке појединих наставних предмета. Наведено је да збирка из земљописа има 15 географских карти, један глобус и четири зидне слике; збирка из историје 17 зидних слика из културне историје; збирка из физике 23 слике за очигледну наставу и 23 справе; збирка из зоологије и ботанике 52 слике и шест сувих препарата; збирка за хемију поседује само један исправан апарат.

Такође, наглашено је да не постоје збирке за цртање, писање, математику, као ни за гимнастику и музику.⁹¹

На крају текста извештаја директор пише министру просвете: *Ако се узму у обзир економске, саобраћајне и просвејне џриликe у срезу Моравичком, чији је центар Ивањица, неопходна је џошреба да Ивањичка Гимназија осџане и даље, мада џо броју ученика, склоџу насџавничкој колеџијума, немању најџошребнијих учила, кабинџта и намешџаја и удобносџи саме зџраде не би џребало да џосџоји. Удаљена од џлавне саобраћајне арџтерије – железничке џруће и добрих џушева – Ивањици џреба осџавиџи Гимназију, јер је народ врло сиромашан и не може децу да издржава ни у самој Ивањици а камоли да их шаље у друџа месџта џде су џмназије. Хиџијенске су џриликe у овоме срезу сџраховиџе. Народ живи у беди, немашџини и незнању. Још да није Гимназије џде бар џо неко деџе дође са села да се научи нечему шџо је не само леџо, добро, исџиниџо и идеално, већ и како џреба хиџијенски да живи, џе да и своје на селу џоме џоучи, народ би овоџа среза изумро. Сами џрађани Ивањице обузеџи су џифџинским духом. На хумане циљеве нишџта не дају. Саму Гимназију слабо и с муком џомажу иако су у моџућносџи. Али у инџересу народа овоџа краја, у инџересу саме деце која нису крива шџо су нарочиџо мале варошице обузеџе духом еџоизма и личне корисџи, духом који нема широке хоризонџе и који не зна или неће да зна за узвишене идеје које дају џросвејне усџанове, у инџересу дакле сељака и сељачке деце, Ивањичку Гимназију џреба осџавиџи да и даље еџисџира. Ако би се џак у Ивањици морала заџвориџи Гимназија, најбоље би било да се месџо ње осџвари каква сџочарско-вођарска школа (збоџ самих џрилика овоџ краја). Шџо се џак џиче џобољшања насџаве, добро би било кад би се основна и радничка школа иселиле из зџраде, јер држе цео џорњи сџраш, док је Гимназија скучена на*

[90] ИАУ, Нижа државна гимназија Ивањица 1923–1930, општа акта

[91] ИАУ, Нижа државна гимназија Ивањица 1923–1930, општа акта

Државна нижа гимназија у Ивањци
 Državna gimnazija u

Бр. 36
 Br.

ГОДИШЊЕ СВЕДОЧАНСТВО — GODIŠNJE SVEDOČANSTVO

Данојла Јоровић, син (кћи) Милево и Радисава, сина (кћи)
 рођен(е) 22. фебруара 1911. год. у Тривачи, Рашке
 области, исти православно вере, Тривачина ученица четвртог разреда
Ивањичке Гимназије, добија за школску годину 1927/28. ово сведочанство:

Веронаука — Veronauka	недовољан (1)
Српско-хрватски језик — Srpsko-hrvatski jezik	довољан (2)
<u>Француски језик</u>	недовољан (1)
Земљопис — Zemljopis	довољан (2)
Историја — Istorija	недовољан (1)
Математика — Matematika	недовољан (1)
Нацртна геометрија — Nacrtna geometrija	
Природопис — Prirodopis	
Физика — Fizika	
Хемија — Hemija	недовољан (1)
Хигијена — Higijena	довољан (2)
Филозофска пропедестика — Filozofska propedeutika	
Цртање — Crtanje	добар (3)
Гимнастика — Gimnastika	добар (3)
Певање — Pevanje	
<u>Руски јазг</u>	врло добар (4)

Владање Владанје : вредноћа ; вредноћа
 Изостао часова: оправданих ; неоправданих
 izostao časova: opravdanih ; neopravdanih

Према томе ученица је с недовољним успехом свршила четврти разред.
 Prema tome učenik je s neдовољним uspehom svrši четврти razred.

У Ивањци 22. јуна 1928. год. бр. 410

Разредни старешина — Razredni starišina,
Светозар Васиљевић
 Директор — Direktor,
Дим. В. Радисавић

ОЦЕНЕ: За успех: 5 одличан, 4 врло добар, 3 добар, 2 довољан, 1 недовољан.
 За владанје: 5 примерно, 4 врло добро, 3 добро, 2 прилично, 1 лоше.
 За вредноћу: 5 похвално, 3 марљиво, 1 немарљиво.

ОЦЕНЕ: За успех: 5 одличан, 4 врло добар, 3 добар, 2 довољан, 1 недовољан.
 За владанје: 5 примерно, 4 врло добро, 3 добро, 2 прилично, 1 лоше.
 За вредноћу: 5 похвално, 3 марљиво, 1 немарљиво.

Handwritten notes:
 Мајчина: Кас. Тривачина, уџеница четвртог разреда.
 Према указаном уредбу одељења четвртог разреда.
 Светозар Васиљевић

Годишње сведочанство Данојле Јоровић, ученице четвртог разреда Ивањичке гимназије, добијено 22. јуна 1928. године у Ивањци

*доњем сирају шако да у случају рђавој времена ученици раде гимнастику у ходницима, а оно нешто сирава свих школских збирака сирјано је у једној малој собици у којој истовремено сјанује и служитељ Гимназије.*⁹²

Упоредо са описивањем тешког стања у коме се налазила једина средњошколска образовна институција у Ивањици, директор исте је недвосмислено исказао и своју забринутост да би она могла бити затворена.

Агилни и предузимљиви директор Савовић залагао се да се током великог распуста 1928. године школска зграда поправи и окречи. У извештају надлежном министру навео је да је Гимназија стешњена на доњем спрату, док цео горњи спрат, где има једно одељење више, заузимају основна и радничка школа. Обласни одбор Рашке области одредио је помоћ ивањичкој Гимназији у износу од 20.000 динара за неопходне поправке у тој години. Због тога им се директор два пута обраћао и молио их да се одреди инжењер који ће прегледати зграду и начинити предрачун за најнужније интервенције. Одговора није било, што је изазвало неизвесност и за обећану финансијску помоћ. Стање некада најлепшег школског објекта, како је навео директор Гимназије, није било задовољавајуће. Зграда одавно није била споља окречена, а ни поправљана. Кров је прокишњавао, олуци су били пропали („сатрулили“), а требало је окречити и освежити учионице. Моравички срез је Гимназији доделио помоћ у износу од 5.000 динара, што је утрошено за поправку ограда око школског дворишта, јер је иста била разваљена. И Ивањичка општина је у свом буџету предвидела извесну финансијску помоћ за њену поправку, али ипак недовољну. Истакао је да је наставницима Гимназије веома непријатно што морају, према наређењима Министарства, често да траже добровољне прилоге од ученика за поједина удружења, али и у друге сврхе. С обзиром да

је ово сиромашан крај, сви ученички родитељи нису били у стању да приложе ни пет пара за чланарину Црвеног крста (нешто богатији ђаци уплаћивали су тај износ у име својих другарица и другара).⁹³ Треба рећи и то да су наставници и директор Гимназије трпели прекоре незадовољних родитеља и грађана због бројних финансијских издатака наметнутих средњошколцима.

Почетком јула 1928. године директор Савовић је известио министра просвете да је наставник Боривоје Бидић тражио премештај, јер га ништа није „везивало“ за Ивањицу, исто као и њега, директора. На њу су били непосредно упућени Љубица Јелић, јер јој је муж банкарски чиновник у Ивањици, и Светозар Васиљевић, чија је жена родом из овог места.

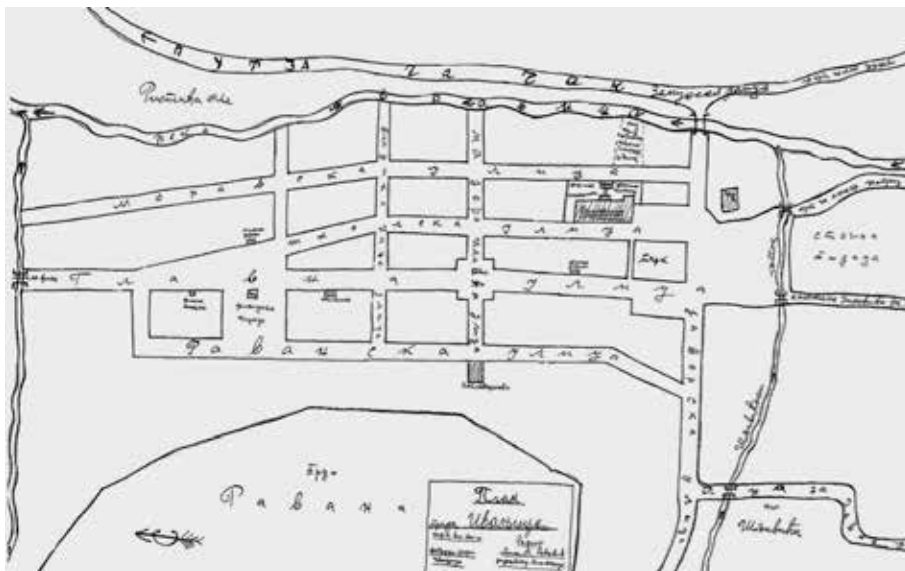
Смањивање броја ђака имало је као логичну последицу опадање броја матураната, па је 1928. године матурирало само 18 ивањичких гимназијалаца. Међу њима је било двоје одличних ученика.

У Савовићевој наредби написаној на крају наставне године прецизирано је да ученици који полажу разредни (поправни) испит морају предати молбу директору Гимназије у периоду од 15. до 20. августа. У тексту он наводи: *Уколико се ђолаже један ђредмеј на молби мора бићи уписуиша шаксена марка од 15 динара, а ако се ђолажу два ђредмеја, онда шаксена марка од 25 динара.* У поднетој молби јасно се морало назначити из којих предмета се полаже испит. Такође, директор је прописао и то да се за време великог школског распуста ученици морају понашати онако како то доликује гимназијалцима и како то прописују школски закон и правила. *Ко се ојреши о ово биће кажњен ђриликом ујиса у школу, а ако се ујише у коју друју школу, биће о ђоме дојична школа извешјена, да би се мојла изрећи казна шаквом ученику.*⁹⁴

[92] Извештај Димитрија В. Савовића, министарског изасланика, од 21. јуна 1928. године

[93] АЈ, МП 66, 1590, 1705.

[94] ИАУ, Нижа државна гимназија Ивањица 1923–1930, општа акта

План Ивањице из 1928. године урадио је Димитрије Савовић, директор Гимназије⁹⁵

Разредни испити за редовне и приватне ученике обављени су од 24. до 27. августа 1928. године.

Још један значајан допринос Димитрија Савовића био је тај што је детаљно и педантно водио школски летопис. Данас, век касније, из његових записа могу се сазнати бројне појединости о раду Ивањичке гимназије у школској 1927/1928. години. Занимљиво је сазнање како се одвијала школска настава, односно када је и због чега била прекидана. Са наставом се кренуло 8. септембра, али је она после само два дана била прекинута. У периоду од 10. до 12. септембра није се радило због избора народних посланика. Предавања није било ни 15. септембра, јер су сви ученици и наставници присуствовали парастосу у спомен изгнулим српским борцима на Солунском фронту у Великом рату, као и на дан уједињења Срба, Хрвата

и Словенаца, 1. децембра, када је одржана служба у овдашњој цркви. Тога дана Подмладак Црвеног крста продавао је цвеће с циљем да се прикупљеним новцем помогне сиромашним ученицима.⁹⁶ Истог дана Савовић је одржао предавање о узвишеним и хуманим циљевима Црвеног крста. Обележавајући рођендан краља Александра, ученици и наставници су 17. децембра присуствовали благодарењу у овдашњој Цркви. Наставе није било ни 26. јануара 1928. због припрема Светосавске прославе, али ни 1. марта (свођење оцена за друго тромесечје), као ни 3. марта (причешће ученика).

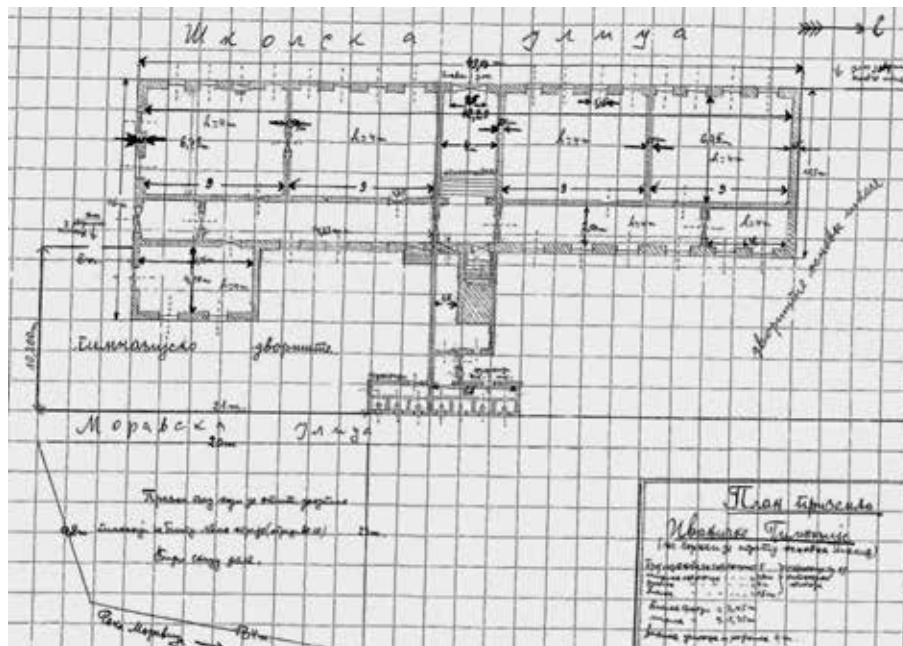
Може се закључити да је те школске године инсистирано на јавним предавањима ван предвиђеног наставног плана и програма. Ученицима је одржано неколико популарних предавања: о Марселину Бертелу⁹⁷ говорио је Богдан Ружић (29. октобра); о значају примирја у Великом рату (11. новембра),

[95] Чува се у архиви ОШ „Милинко Кушић“ Ивањица. Напомене: Школска улица је данас Улица Мића Матовића. Моравска улица носи име Улица Бранислава Нушића. Главна улица је Улица Милинка Кушића. Владике Јање улица се назива Његошева. Раванска улица (од 1932. звала се Улица Душана Пурића) данас је Улица Бошка Петровића. Капетана Јаковића улица сада се зове Улица Венијамина Маринковића. Земунска улица (на десној обали Моравице) назива се Улица 13. септембар. Улице Мајора Илића и Јаворска нису мењале имена.

[96] Од сакупљених пара (580 динара) купљена су четири пара ципела сиромашним ученицима: Драгојлу Гавриловићу и Милојку Јеремићу из четвртог, Богољубу Зечевићу из трећег и Војину Мирковићу из првог разреда.

[97] Марселин Бертело (*Pierre-Eugène-Marcellin Berthelot*, 1827, Париз – 1907, Париз), француски хемичар, политичар, члан француске Академије наука

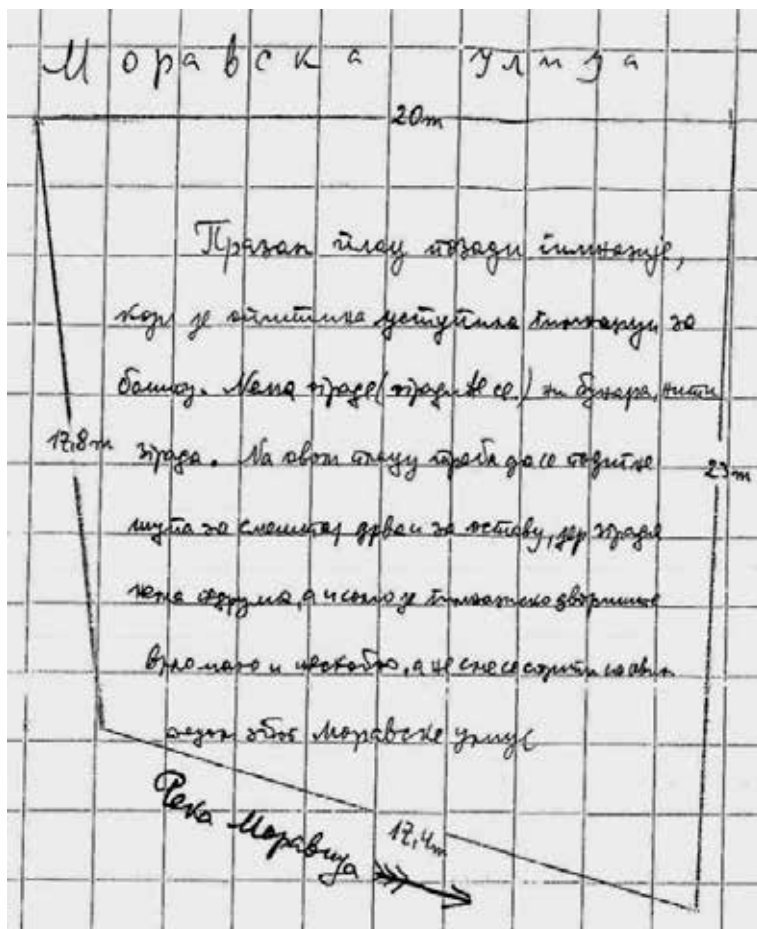
План зграде Гимназије и Основне школе у Ивањици (Димитрије Савовић, 1928)⁹⁸

о постанку, улози, тежњама и раду Лиге народа (19. новембра), о деловању Матице српске у Новом Саду поводом прославе њене стогодишњице (29. децембра), о важности и значају туризма (29. децембра), о Дану здравља (24. маја) и о значају и раду Црвеног крста (9. јуна) предавао је директор Савовић; о раду Ђирила и Методија (7. децембра) и значају и улози Светог Саве (19. маја) излагао је Ристо Ристовић; о трезвености Светозар Васиљевић (3. маја); о материнској љубави говорила је Љубица Јелић (12. маја).

Ивањички гимназијалци и њихови наставници знали су да организују различите прославе и концерте. Савиндан је у Гимназији прослављен врло свечано. Пре подне су сви ученици отишли у цркву, а у 11 сати сечен је славски колач у једној учионици, за ту прилику лепо искићеној и декорисаној. Потом је Богдан Ружић говорио о узајамној вези наставника и родитеља с циљем бољег васпитавања омладине. После његовог говора

отпеване су државна и химна Светог Саве, па је једна ученица декламовала песму *Свети Сава* од Војислава Илића. На крају преподневог програма отпевана је песма *Хеј ковачу*, а затим је уследило пригодно послужење. После подне организована је игранка за ученике. Увече је у Хотелу „Спасовић“ приређена забава са концертним делом и позоришним комадом у корист Фонда за потпомагање сиромашних ученика Ивањичке гимназије. На програму су били државна химна, коју је отпевао хор Гимназије, декламација песме *Свети*, песмицу *Ласџавица* отпевао је школски хор, па је изведен Нушићев позоришни комад у три чина *Обичан човек*. По завршетку званичног дела програма гостима се обратио директор Савовић. Захвалио им се на *обилашћој йосеџи*, а онда је *нашала иџранка*. Такође, сви ученици и њихови наставници су 6. маја организовали Ђурђевдански уртак. Три недеље касније (24. маја, увече) у Хотелу „Балкан“ приређен је концерт са игранком, шаљивом поштом и позоришним комадом (*Ђуго* Јанка Веселиновића) у корист Фонда за потпомагање сиромашних

[98] Чува се у архиви ОШ „Милинко Кушић“ Ивањица. Са скице се јасно види да су дворишта Основне школе и Гимназије била раздвојена.

Скица празног плаца који се налазио иза зграде Гимназије, између Моравске улице и реке Моравице (Димитрије Савовић, 1928)⁹⁹

ученика. Изведене су и научно-забавне екскурзије до Хаџи Проданове пећине, Приличког Кисељака и Глијечке цркве.

На крају наставне године, 28. јуна, средњошколци и њихови наставници присуствовали су парастосу у спомен Косовским мученицима у ивањичкој Цркви. После одржаног парастоса у Гимназији је организована свечаност тим поводом. Директор Савовић је говорио о значају Видовдана, а затим је прочитана класификација ученика и дароване

[99] Чува се у архиви ОШ „Милинко Кушић“ Ивањица. Савовић је на скици записао: „Празан плац поред Гимназије, који је општина уступила Гимназији за башту. Нема ограде (оградиће се) ни бунара, нити зграда. На овом плацу треба да се подигне шупа за смештај дрва и за оставу, јер зграда нема подрума, а и само је гимназиско двориште врло мало и тескобно, а не сме се спојити са овим плацем због Моравске улице.“

су књиге одличним и врло добрим ђацима. Истог дана у школској згради била је уприличена и изложба ученичких радова.¹⁰⁰

Последња година рада ивањичке Ниже државне гимназије (1928/1929)

Агилни и педантни директор Савовић припремио је Упутство за уписивање ђака у Гимназију у новој школској години. Из сачуваног документа јасно се може видети на који начин се одвијала прописана процедура. Уписивање ђака у све разреде средње школе обављено је 1. 2. и 3. септембра 1928. године. За

[100] ИАУ, Нижа државна гимназија Ивањица 1923–1930, општа акта

Табела 4. Бројно стање ученика (дечака и девојчица) у сва четири разреда ивањичке Гимназије на почетку и на крају школске 1928/1929. године

Разред	Прво тромесечје (на почетку школске године)			Треће тромесечје (на крају школске године)		
	Укупно	Дечака	Девојчица	Укупно	Дечака	Девојчица
I	20	12	8	16	8	8
II	18	16	2	18	16	2
III	17	16	1	17	16	1
IV	22	21	1	21	20	1
Свега	77	65	12	72	60	12

упис у први разред било је неопходно поднети ове документе: школско сведочанство (потврду) да је кандидат (дечак или девојчица) завршио четврти разред основне школе са најмање добрим успехом и добрим владањем; крштеницу да је исти рођен 1915, 1916, 1917. или 1918. године; као и пријаву (купљену у књижари) својеручно и читко попуњену и оверену таксеном марком у вредности од пет динара. За уписивање у остале разреде били су потребни сведочанство и читко попуњена пријава оверена са пет динара таксе.¹⁰¹ Поред тога, сви ђаци, приликом уписа, морали су да приложе и 20 динара за Фонд здравствене заштите ученика.

Јасно је да су у Гимназију кренула деца рођена за време Великог рата, што је пресудно утицало да буде знатно мање уписаних у средњим школама у Србији, па самим тиме и у Ивањици. У школској 1928/1929. години уписано је само 77 ученика (65 дечака и 12 девојчица). У првом разреду учило је 20 ђака (12 дечака и осам девојчица), а у другом 18 (16 дечака и две девојчице). Трећи разред био је најмалобројнији са 17 ученика (16 дечака и једна девојчица), док је највише ђака било у четвртном, завршном разреду – 22 (21 дечак и једна девојчица). Током године четири првака су прекинула своје школовање, док је један четвртак преминуо, па је на крају било укупно

72 ђака (60 дечака и 12 девојчица). Први разред завршило је 15 првака (два одлична, један врло добар, четири добра и осам довољних), а један је понављао. Један другак је понављао, а 17 завршило разред (један врло добар, шест добрих и 10 довољних, док одличних није било). У трећем и четвртном разреду нико није понављао. Међу трећацима један је био одличан, три добра и 13 довољних. Четвртаци су били успешнији: један одличан (Војислав Перишић), три врло добра, 12 добрих и пет довољних. Разредни старешина првацима био је Ристо Ристовић, другацима Анатолије Шестопаљов, трећацима Боривоје Бидић (када је премештен у Чачак заменила га је Љубица Јелић), а четвртацима Светозар Васиљевић.

На почетку школске године није било промена у наставничком колегијуму. Предавали су исти наставници који су завршили и претходну школску годину:

Димитрије Савовић, директор, предавао је српски језик и земљопис;

Љубица Јелић, предавала је француски језик, српски језик, земљопис и хигијену;

Светозар Васиљевић, предавао је математику, певање, веронауку, хорско певање и гимнастику (радио је до 16. октобра 1928. године);

Боривоје Бидић, предавао је јестаственицу, земљопис, француски језик, историју, физику и хемију;

Ристо Ристовић, предавао је веронауку, српски језик, земљопис, историју и гимнастику;

[101] У тексту упутства директор је нагласио да се у пети разред не смеју уписивати ђаци старији од 17, а у седми разред старији од 19 година, иако је Ивањичка гимназија имала само четири разреда.

Ристо Ристовић и Слободан Нешовић

Десанка Ђорђевић, предавала је женски ручни рад, цртање, писање и гимнастику за женску децу.

С обзиром да је одлуком министра просвете Светозар Васиљевић премештен у Ваљево, директор Савовић је упутио писмо надлежном Министарству са питањем: *Хоће ли се у овој школи доистављати наставник на место Свештозара Васиљевића?*

Већ 11. новембра у школу је стигао нови наставник Анатолије Шестопапов¹⁰², суплент струке математика и физика. Предавао је та два предмета.

Четрнаестог децембра наставник Боривоје Бидић премештен је у Чачак¹⁰³, па је директор Савовић морао да предаје и земљопис у четвртом разреду, а Љубица Јелић и Анатолије Шестопапов математику, Ристо Ристовић јестаственицу и историју и Десанка Ђорђевић цртање и ручни рад првом разреду. Додељене предмете сви наставници су предавали хонорарно.

[102] Анатолије М. Шестопапов, контрактуални суплент ивањичке Ниже гимназије од 11. новембра 1928. до њенога затварања 19. новембра 1929. године. Био је и њен последњи директор (од 5. маја 1929). Рођен је у Харкову 2. јуна 1885. У Русији је завршио Филозофски факултет, група: хемија и физика. Државни испит за предметног наставника положио је у Београду (1924). У Ивањици је дошао из Крагујевачке Гимназије, где је предавао математику (30. децембар 1925 – 12. новембар 1928), да би потом прешао у Велико Градиште. После Другог светског рата радио је у Сенти (1945) и Новом Саду (од 1945) (Архив Србије, МПС, досијеа просветних радника, Ф, VII, 26).

[103] *Просветни гласник*, Београд, год. XLV, бр. 1, јануар 1929, 40.

У другом полугодишту Гимназија је приновљена са два нова наставника. Одлуком министра просвете од 10. јануара 1929. године додељен је Слободан Нешовић¹⁰⁴, учитељ Шумљанске школе, за хонорарног наставника за предмет певање.¹⁰⁵ Ресорни министар је 15. априла 1929. поставио и Драгињу П. Николић, привремену учитељицу вештина.¹⁰⁶

[104] Слободан М. Нешовић, учитељ, новинар и публициста, рођен је 7. септембра 1908. у Рашки. Завршио је Учитељску школу у Ужицу (1927), где је положио и практични учитељски испит (1930), и Вишу педагошку школу, одсек за наставнике грађанских школа, у Београду (1937). Као учитељ радио је у Миланци (1927/1928), Шумама (1928–1933) и Приликама (1934–1936). Хонорарно је предавао певање у ивањичкој Нижој гимназији 1929. године, а потом је радио у Београду као наставник Друге мешовите грађанске школе (од 1937) и новинар. Био је дописник и сарадник *Полишке* од 1928. године. Члан је прве редакције обновљене *Полишке* (1944), директор, па главни и одговорни уредник *Службеног листа ДФЈ* и *Службеног листа ФНРЈ* (1944–1959), помоћник директора *Борбе* (1959/1959), генерални секретар Удружења новинских предузећа и новинских установа ФНРЈ (1955–1960) и директор Пословног удружења новинских предузећа (1960–1962). Објавио је велики број радова и новинских чланака и 20-ак књига: *Законодавни рад Председништва АВНОЈ-а* и *Председништва привремене Народне скупштинске ДФЈ* (1951), *Прво и Друго заседање АВНОЈ-а* (1953. и 1963), *Иностранство и нова Југославија 1941–1945.* (1964), *Привредна политика и економске мере у току ослободилачке борбе народа Југославије* (1964), *Свијет о Тишу* (1966), *Темељи нове Југославије* (1973), *Треће заседање АВНОЈ-а и привремене Народне скупштинске* (на словеначком, 1975), *Јосип Броз Тишо* (1977), *Животино и његов Моше Пијаге* (1978), *Велика шпорица очи у очи* (1978), *Сиварање нове Југославије* (1981), *Свети о нама* (три тома, 1983), *Свишња и сушони...* Преминуо је у Београду 2003. године (Видак Перић, Душан Пападополос: *Слободан Нешовић*, Београд, 1983; Архив Србије, МПС, досијеа просветних радника, Ф, VII, 31).

[105] *Просветни гласник*, Београд, год. XLV, јануар 1929, 39.

[106] *Просветни гласник*, Београд, год. XLV, 1929, 412.

Министар просвете је 23. новембра 1928. године обавестио директора Гимназије да је на основу члана 155 Финансијског Закона а према распису Финансијског одбора Народне Скупшћине од 19. септембра 1928. и решења Министарског Савета од 25. августа 1928. године, донео одлуку да се Нижа државна реална гимназија у Ивањици претвори у Грађанску школу специјалног привредног типа, јер има само 110 ученика (имала је само 77 ђака). Додао је: *Ово претварање Гимназије у Грађанску школу почеће првог децембра 1928. и то одмах само са првим разредом.* Такође, у тексту писма је истакао да уколико грађани Ивањице желе да први разред остане и даље типа гимназијског, онда може остати само као приватан разред под покровом да тај разред у свему издржава општина или нарочити одбор грађана подразумевајући ту и плаћање хонорара свим наставницима.¹⁰⁷

У одговору министру директор Савовић наводи: *У вези акти Министарства просвете С. Н. Бр. 42917 од 24. новембра 1928. извештавам вас: Пошто је ова школа тек 29. новембра 1928. у 16 часова добила акт С. Н. Бр. 42917 од 24. новембра 1928. који говори о претварању ивањичке Гимназије у Грађанску школу специјалног привредног типа, то се није могло извршити према наређењу, да се Министарству просвете пошаље до првог децембра 1928. одговор о дефинитивном уређењу овог типања, једно – што је акт стишао тек 29. новембра 1928. и друго – што је већина ученика првог разреда ове гимназије (а и осталих разреда) са села, те је о претварању ивањичке гимназије у грађанску школу одмах извршено чути и мишљење родитеља ученика који су са села. Поштом је, чим је добио од Министарства просвете акт С. Н. Бр. 42917, који говори о претварању ивањичке гимназије у грађанску школу одмах извршено општинску ивањичку и молио да се саопшти ђачким родитељима и сазове збор за њих ради договора о типању општанка првог разреда гимназије. Требало*

је да и ученици обавесте родитеље да дођу 5. децембра у гимназију ради договора како да реулишу типање првог разреда гимназије. Не може се пре сазива збора јер је овде био велики снег па је веза са околиним селима отежана. Дефинитивно решење о првом разреду Гимназије доставиће се Министарству просвете чим буде донето на родитељском збору.¹⁰⁸

У Ивањици су по овом питању убрзано радили. Телеграмом бр. 718, од 5. децембра 1928, известили су надлежно Министарство да је Одбор ђачких родитеља ученика првог разреда донео одлуку да први разред Гимназије остане приватан јер ће они да га издржавају. Министарство просвете је већ 8. децембра одобрило њихову одлуку. Тако ивањичка Нижа државна гимназија није претворена у грађанску школу, већ је наставила да ради као и до тада, с том разликом што је њен први разред био приватан (издржавала га је Ивањичка општина), а сви остали државни.

Осим редовне наставе, коју су одржавали ученицима другог, трећег и четвртог разреда, запослени наставници су ђацима првог разреда држали хонорарно часове из свих наставних предмета. Такође, треба навести и то да је Димитрије В. Савовић, директор Гимназије, био и управник ивањичке Занатско-трговачке школе, а да су наставници Боривоје Бидић и Ристо Ристовић хонорарно предавали у тој школи по пет часова недељно.

Гимназија је, као и свих ранијих година, у приличној мери оскудевала са наставним средствима. Имала је један пројекциони апарат са 84 фотографије из физике, 12 исправних и пет неисправних уређаја, али и 23 зидне слике за исти тај предмет; 27 карти и два модела за земљопис; четири уређаја, три течна и шест сувих препарата за хемију; 53 зидне карте из зоологије. Поред редовних школских активности,

[107] АЈ, МП 66, 1591, 1705.

[108] Светислав Љ. Марковић, Ковилка Летић, *Сто осамдесет година основне школе у Ивањици 1836–2016*, (Ивањица: Основна школа „Милинко Кушић“, 2017), 165.

Потпис Анатолија Шестопалова, последњег директора ивањичке Ниже државне Гимназије

наставници су одржали три популарна предавања, а организоване су и по две изложбе писмених задатака, цртежа и женских ручних радова.¹⁰⁹

Половином јануара 1929. године школски надзорник Петар С. Јокановић¹¹⁰, некадашњи наставник Више основне школе у Ивањици, предложио је министру просвете да директора Димитрија В. Савовића одликује орденом Светог Саве V реда. У свом предлогу он каже: *Основао је у овом месту и председник је Месног одбора Црвеног крста, Аеро-клуба, Мајице живих и мртвих и Одбора за помоћ и скупилање прилога хуманим, националним установама. Честити, поштен, вредан и неуморан у сваком послу и раду. Црвени крст и Аеро-клуб су најбољи усих показали овде у*

[109] Извештај директора Анатолија Шестопалова Министарству просвете од 2. јула 1929. године (А), МП 66, 1590, 1705.

[110] Петар С. Јокановић, учитељ и школски надзорник, рођен је 14. новембра 1886. у Ковиљу. Завршио је Учитељску школу у Јагодини (1907) и виши педагошки течај у Новом Саду (1919/1920). Практични учитељски испит положио је 18. децембра 1913. у Београду. Радио је као учитељ (1907–1920) у Ковиљу, Јеловику (Бајина Башта) и предавао у ивањичкој Вишој основној школи 1920. и 1923. године, срески школски надзорник (1920–1923), потом учитељ у Основној школи у Ивањици (1923–1925), а истовремено је хонорарно предавао у Нижој гимназији. Потом је премештен у Мојсиње (четири месеца), па у Прељину, где је био управитељ школе (1925–1927), затим школски надзорник Моравичког среза (од 1927. до 1933), школски надзорник Дежевског среза у Новом Пазару (1933–1936), школски надзорник у Косовској Митровици (1936–1938), школски референт Просветног одељења у Чачку (1938–1941), пензионер (1941–1944), руководиоца благајне у Уреду за исхрану, па поново пензионисан. Одликован је Орденом Светог Саве петог реда (1928). Преминуо је 1967. године, а сахрањен је на Чачанском гробљу. Са супругом Ангелином, домаћицом, имао је децу Добрилу, Добривоја и Миливоја.

*целој рашкој области. Он има девети година ефективне службе.*¹¹¹

Директор Савовић је 19. марта 1929. године обавестио Просветно одељење Рашке области у Чачку да је у Ивањици основао Народни универзитет са циљем просвећивања широких народних маса. Истовремено је замолио надлежне у Просветном одељењу да се заузму код Великог жупана Рашке области да се одобри рад Народног универзитета.

Изненада, 5. маја 1929. године, вредни директор ивањичке Гимназије Димитрије В. Савовић преминуо је у болници у Чачку након операције. Имао је упалу плућне марамице и слепог црева. Пре одласка у болницу (1. маја) он је наредио да га, до његовог повратка, заступа наставник Анатолије Шестопалов.

Анатолије М. Шестопалов, контрактуални¹¹² суплент, по наређењу просветног инспектора у Чачку од 12. маја примио је, уз своје редовне наставне обавезе, и дужност директора Гимназије. Нови директор, у свом писму, извештава: *Да би насшава шекла уредно, насшавници су йоделили часове бившеј директора. Али, ипак, од 1. јуна насшавник Ристио Ристиовић оглази на одсуство за месец дана ради йолајања дипломској исшша, и у Гимназији осшјају само йри насшавника, рачунајући и мене.*¹¹³

[111] А), МП 66, 1590, 1705.

[112] уговорни

[113] А), МП 66, 1590, 1705.

Престанак рада и затварање Ниже државне гимназије у Ивањици 1929. године

Први Закон о средњим школама који је важио на комплетној територији ондашње Југославије донет је 31. августа 1929. године. Његов први члан прецизно је дефинисао задатке средње школе: *да складно развије способност ученика, да га више ојшће и национално образовање, да васпита морал и карактер, створи дисциплину рада и свести о задацима животи и о социјалним и грађанским дужностима, да ученике осособи за лакше и успешније напредовање у доцнијим позивима и за стручно и научно усавршавање на високим школама и универзитетима.* Нажалост, Ивањичка гимназија није имала среће да дуже ради по новом закону.

За њу су посебно били погубни чланови 8. и 9. којима је било прописано да гимназије могу постојати само у варошима где има *приписани број ученика из места и околине која су упућена на ту школу*, али и где су обезбеђени сви наставно-материјални услови и довољно стручан наставни кадар. У члану 8. пише: *Непопуњена средња школа затвораће се ако би у њој кроз три узастопне године било мање од 120 ученика у сва четири разреда. У изузетним случајевима, где разлици државно-просветне политике налажу нарочите обзире, може Министар просвете, по саслушању Главне просветне савешта, донети за поједине средње школе и друкчију одлуку.* Такође, свака државна средња школа морала је да има своју школску територију коју одређује Министар просвете.¹¹⁴

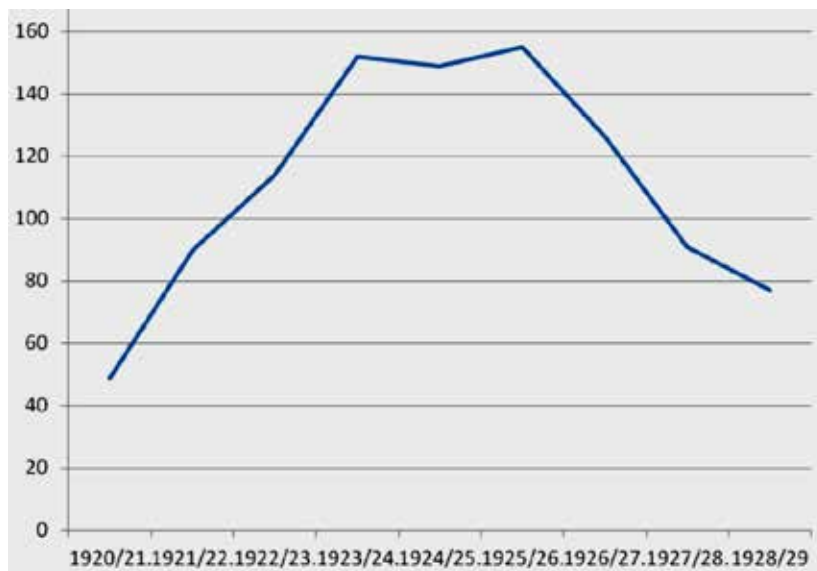
Зато је опстанак ивањичке Гимназије „висио о концу“. То се најбоље може видети из писма које је министар просвете Божидар Максимовић упутио 10. августа 1929. године председнику Министарског савета. У њему, између осталог, пише: *Како су раније отворене гимназије у местима у којима није*

било стварне потребе и како ће гимназије нису снабдевене потребним училима, ни довољним бројем квалификованих наставника ће често наносе више штете него користи то ми је часно замолиши Госи. Председника Министарског Савета за сагласност да моју увези са доношењем новог Закона о средњим школама затвориши ове ниже гимназије... Међу многим предложеним школама за затварање биле су и гимназије у Ивањици и Пожеги (Ужичкој). Председник Министарског Савета је одговорио кратко и неумољиво: *Сагласан сам и одобравам предњи предлог Гос. Министра Просвете.*

И пре усвајања Закона којим је био прописан број гимназија у тадашњој држави, Одељење за средњу наставу Министарства просвете донело је 24. августа 1929. године указ број 30751 којим су затворене бројне гимназије. У тексту информације о указу, припремљене као универзални образац (посебно за ниже и потпуне гимназије), наведено је да исту треба копирати у 60 примерака. Информација се упућивала Великом жупану области (његово име и презиме се накнадно уписивало у празном простору), односно надлежном просветном одељењу и директору гимназије (називи, односно имена и презимена, такође су накнадно дописивана). Садржај текста је гласио: *У прилогу доставља Вам се оверен препис указа С. Н. Бр. 30751 од 24. августа ове године којим се затвара поверена Вам гимназија. Изволиће обавиши разредне дојунске и појравне испитиће, а накнадно ћеће добити наређење о поскупку ликвидације школе.* На тај начин, поред Ивањичке гимназије, била је укинута и њој најближа образовна институција истог профила – Гимназија у Пожеги.

Тадашња брзина комуникација не може се упоредити са садашњом. Нејасно је колико је тачно времена било потребно да информација са Указом о укидању гимназије пристигне у Ивањицу. У међувремену, Ивањичка гимназија је радила нормално, па чак и уз

[114] *Просветни гласник*, Београд, год. XLV, септембар 1929, 684, 685.

Дијаграм броја уписаних ђака у ивањичкој Вишој основној школи, Нижој приватној, касније Нижој државној гимназији по школским годинама у периоду од 1920. до 1929. године

премештај наставнице Десанке Ђорђевић у Петровац.

Са друге стране, Анатолије М. Шестопалов, вршилац дужности директора, доставио је Министарству просвете извештај о расподели предмета на наставнике за школску 1929/1930. годину. Он је редовно предавао математику у трећем и четвртном, а хонорарно у првом и другом разреду. Љубица Јелић је редовно предавала веронауку у трећем, српски језик у трећем и четвртном, француски у другом, трећем и четвртном, а хонорарно српски језик у првом разреду. Ристо А. Ристовић (положио дипломски испит у јуну 1929. године) редовно је предавао историју у трећем и четвртном, српски језик у другом и гимнастику у другом и трећем, а хонорарно јестаственицу и гимнастику у првом разреду. Драгиња Николић¹¹⁵, привремена учитељица вештина (струка ручни рад), редовно је предавала веронауку и писање у другом, цртање, ручни рад и гимнастику у сва четири разреда, а хонорарно писање и веронауку у првом разреду. Слободан Нешовић,

учитељ Шумљанске основне школе, као хонорарни наставник струка певање и свирање, хонорарно је предавао певање у сва четири разреда.

Такође, Шестопалов је написао: *Први разред је приватан. Остају неизјашњени часови: физика у трећем, хемија, веронаука, гимнастика и хиџијена у четвртном, земљопис у сва четири разреда, свега 25%. За школу је потребан наставник: географ или хемичар.*

Школске 1929/1930. године Гимназију је похађало 16 ученика у првом, 18 у другом, 17 у трећем и 21 у четвртном разреду, укупно 72 ученика (60 дечака и 12 девојчица).

Министарство просвете је својим дописом од 26. септембра тражило предлог о начину ликвидације Ивањичке гимназије. Већ 10. октобра надлежни просветни инспектор је предложио да се изврши затварање прве средње школе у Моравичком крају. Иако није познат комплетан поступак њеног затварања, сачувана архивска документа нам откривају поједине детаље. Зна се да је 19. новембра 1929. године Анатолије Шестопалов, вршилац дужности директора, известио Министарство просвете да је *ликвидирао*

[115] Драгиња П. Николић, привремена учитељица вештина, радила је у ивањичкој Нижој гимназији 1929. године.

*Ивањичку Гимназију данас 19. новембра 1929. и ошћуишоао на дужности у Велико Градишће. Ради ликвидације задржао сам се у Чачку 18. и 19. новембра.*¹¹⁶

Такође, 26. новембра 1929, и Влад. Војиновић, вршилац дужности просветног инспектора, известио је надлежно Министарство о ликвидацији Гимназије у Ивањици. У тексту дописа се каже: *У вези акџа Министарсџива ѓросветџе С. Н. Бр. 36870 од 26. сеџтембра 1929. ѓодине, којим је ѓражен ѓредлоѓ о ликвидацији Ивањичке Гимназије, акџа ѓросветџноѓ одегљења рашке обласџи бр. 4044/29 којим в. д. ѓросветџноѓ инсџекџора износи ѓредлоѓ и акџа Министарсџива ѓросветџе С. Н. Бр. 38142 од 10. окџобра 1929. ѓодине којим је одобрен оваѓ ѓредлоѓ, часџ ми је ѓоднеџи извешџаѓ о извршеноѓ ликвидацији Гимназије у Ивањици.* Навео је да је зграда у којој је била смештена Гимназија својина ивањичке општине и да је она задржала комплетан школски намештај, као и збирке и географске карте. Инспектор Војиновић је примио целокупну школску архиву са уписницама ученика Гимназије у Ивањици – 16 запечаћених пакета.¹¹⁷

Закључак

За девет година постојања и рада ивањичке Више основне школе, касније Ниже приватне, односно Ниже државне гимназије, средњошколско знање је стицало око 350 ученика и ученица, међу којима су многи оставрили запажене професионалне каријере. Треба рећи и то да је број ђака растао до 1926. године, а од тада константно опадао. Средњошколцима је предавало четрдесетак наставника и неколико лекара и свештеника. Нико се од њих није дуго задржао у Ивањици, а неки су у њој били тек неколико дана.

[116] АЈ, МП 66, 730, 1186.

[117] С. Марковић, К. Летџић, *Сџо осамдесетѓ ѓодина основне школе у Ивањици 1836–2016*, 168.

Ивори и литература:

Необјављена архивска грађа:

Архив Југославије, Министарство просвете Краљевине Југославије

Архив Србије, Министарство просвете Краљевине Србије

Историјски архив Ужице, Нижа државна гимназија Ивањица 1923–1930, општа акта

Архива ОШ „Милинко Кушић“ Ивањица, Архива и уписнице ученика Више основне школе у Ивањици, Приватне гимназије у Ивањици, Државне гимназије у Ивањици

Приватне архиве бивших ученика и наставника школе

Штампа:

Просветџни ѓласник, 1880–1944.

Литература:

Годишњак Краљевине Срба, Хрватџа и Словенаца за 1926. ѓодину. Београд : Графички институт и „Народна мисао“ а.д., 1926.

Димић, Љубодраг. *Кулџурна ѓолиџика Краљевине Јуѓославије 1918–1941*, том 1. Београд : „Стубови културе“, 1996.

Ђокић, Будимир, Глушчевић, Миодраг. *75 ѓодина Пожешке ѓимназије*. Пожега : Гимназија „Свети Сава“, 1996.

Зечевић, Зоран М. *Беранска ѓимназија 1913–1943, ѓрофесори и насџавници*, књига прва. Беране : Гимназија „Панто Малишић“, 2008.

Игњић, Стеван, Пашић, Милутин, Лазовић, Војислав, Кораћ, Драгутин. *Ужичка ѓимназија 1839–1989*. Титово Ужице : Гимназија „Миодраг Миловановић Луне“, 1989.

Игњић, Стеван, Радовановић, Јован, Луковић, Властимир, Марковић, Љубомир, Бујошевић, Милан. *Ивањица: хроника моравичкоѓ краја*. Ивањица : Републички одбор СУБНОР Србије – Четврти јул, Оштински одбор СУБНОР, 1972.

Исић, Момчило. *Основно школсџво у Србији 1918–1941*, 1-2. Београд : Институт за новију историју Србије, 2005.

Јововић, Радојко, Милутиновић, Милутин, *Век Учишћелске школе у Краѓујевцу (1871–1971)*. Крагујевац : Удружење пензионисаних просветних радника у Крагујевцу, 2009.

Марковић, Љубомир. *Моравички крај: фѓѓомоноѓрафија*. Ивањица : Удружење просветних радника Општинске скупштине Ивањица, 1965.

Марковић, Љубомир. *Школе моравичкоѓ краја*. Чачак : „Графичар“ и Општинска заједница образовања Ивањица, 1983.

Марковић, Светислав Љ., Летић, Ковиљка. *Сјо осамдесет година основне школе у Ивањици 1836–2016*. Ивањица : Основна школа „Милинко Кушић“, 2017.

Марковић, Светислав, Стојиљковић, Братислав. „Ивањичко средњошколско образовање зачето је пре сто година“. *Зборник радова Народној музеја*, L (2020), 125-151.

Марковић, Светислав, Стојиљковић, Братислав. „Нижа приватна гимназија у Ивањици (1923–1925)“, *Зборник радова Народној музеја*, LI/LII (2021/2022), 143–172.

Перић, Видак, Пападополос, Душан. *Слободан Нешовић*. Београд : Просвета, 1983.

Познановић, Раде. „Средње школе у региону Титово Ужице до наших дана“. *Ужички зборник*, 11 (1982), 63-97.

Поповић Драгомир, *Сјоменица Чачанске реалне гимназије 1837–1937*. Чачак : Заједница дома и школе Чачанске гимназије, 1938.

Протић, Емилијан. *Лейојис Гимназије ивањичке 1920–1995*. Ивањица : Гимназија, 1995.

Ристић, Милован. *Сјари Влах до ослобођења од Турака*. Београд : „Туристичка штампа“, 1963. Светислав Марковић, Братислав Стојиљковић, „Нижа приватна гимназија у Ивањици (1923–1925)“, *Зборник радова Народној музеја*, LI/LII (2021/2022) 143-172.

LOWER STATE GYMNASIUM IN IVANJICA (1925–1929)

By the decree of His Majesty King Alexander I Karađorđević, the private four-grade gymnasium in Ivanjica was transformed into a state school in early 1925. It enabled a successful implementation of numerous initiatives of the citizens of Ivanjica to help them with the financing of their high school educational institution. Permanently facing a lack of teaching staff and numerous financial problems, the Ivanjica Gymnasium operated until 1929, when, affected by the reform of secondary education and the reduction in the number of students, it closed. For the next eight years, there was no secondary school in the small town on the Moravica River. During almost a century of its existence, it changed its

name several times: the Higher Primary School, Lower Private Gymnasium, Lower State Gymnasium, State Civic School, Incomplete Mixed Gymnasium, Seven-Year School, Gymnasium "Venijamin Marinković", Educational Centre "Venijamin Marinković" and, finally, Ivanjica Gymnasium. It was integrated with other educational institutions three times: the Ivanjica Primary School, Gymnasium of Užice and School Center in Ivanjica. All these years, the Ivanjica Gymnasium has been carrying out its educational mission in this region with evident success. It gave several well-known and recognized personalities to our science, politics, army, as well as sports, literature and art.

Svetislav LJ. MARKOVIĆ, PhD
Bratislav N. STOJILJKOVIĆ

LE LYCÉE PUBLIC À IVANJICA (1925-1929)

Par le décret de Son Excellence le Roi Alexandre I Karađordjevic, le Lycée privé de quatre années scolaires à Ivanjica fut salué au début de l'année 1925. De cette façon furent réalisées de nombreuses initiatives des citoyens d'Ivanjica pour les aider concernant le financement de leurs institutions éducatives de lycée. En étant conscient du manque permanent de cadre éducatif et de nombreux problèmes financiers, le Lycée d'Ivanjica travailla jusqu'en 1929 lorsqu'il fut fermé, affecté par la réforme de l'enseignement moyen et un nombre moindre d'élèves. Lors des huit années suivantes dans la ville sur la Moravica, il n'y eut pas de lycée. Durant un siècle d'existence, il changea de nom plusieurs fois: Haute

école élémentaire, Lycée privé de classes moyennes, Lycée public de cours moyens, École publique pour élèves des villes, Lycée incomplet mixte, Établissement scolaire de sept années scolaires, Lycée "Venijamin Marinkovic", Centre éducatif "Venijamin Marinkovic" et, enfin, Lycée d'Ivanjica. Il fut trois fois intégré à d'autres institutions éducatives: l'École élémentaire d'Ivanjica, le Lycée d'Uzice et le Centre scolaire à Ivanjica. Durant toutes ces années, le lycée d'Ivanjica effectua sa mission éducative et d'instruction de bonnes manières dans cette région. Il forma certaines personnalités célèbres et de haut prestige pour notre science, politique, armée, mais aussi pour le sport, la littérature et l'art.

Dr Svetislav Lj. MARKOVIC
Bratislav N. STOJILJKOVIC